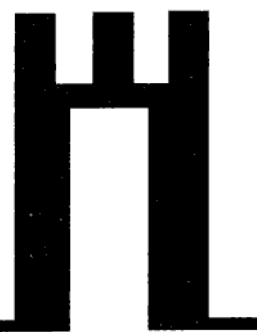

hláska

ročník XII, 2001, č.1

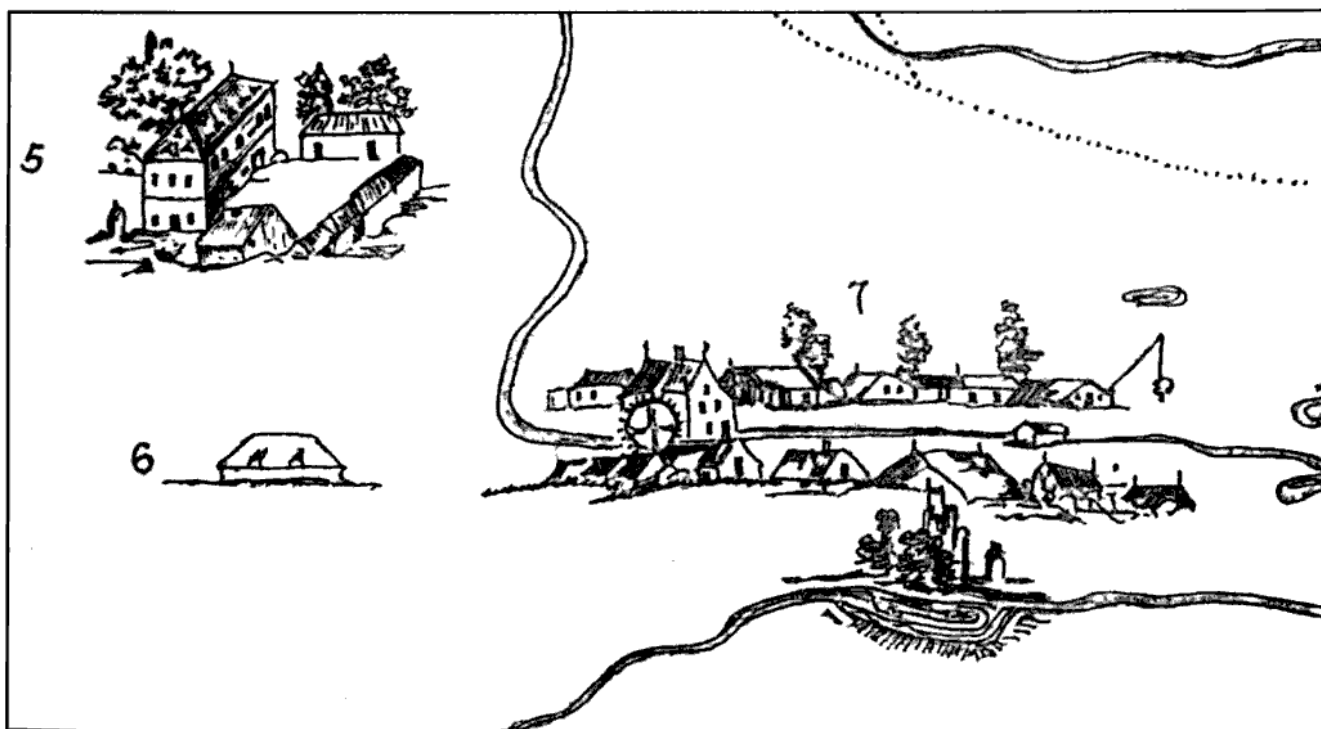
Tvrziště Drmoul a Panský Vrch

Zdeněk Buchtele

Historie vsi, dvoru a tvrze Drmoulu a sousední tvrze s dvorem Panského Vrchu (o. Cheb) byla již zpracována, je známý popis tvrze a dvoru Drmoulu z roku 1604, kdy sídlo s budovou a hradbou, do něž se přiváděla voda rourami, bylo vybaveno hodinami a zvonem a stálo při poplužním dvoře, kde byly stáje, stodoly, dále pivovar, mlýn a poutka ve dvoře, vše obeháno kamennou zdí. Popis tvrze a dvora Panského Vrchu (Herrnberg) z roku 1641, kdy byl obytný dům vyzděn z kamene s klenutými místnostmi a byly u něj dvě stáje a stodola, vše ze dřeva, byl také vy publikován. Ves Drmoul v tomto období patřila zčásti ke statku Drmoul, zčásti ke statku Panský vrch. Statek Panský vrch už byl připojen k panství Planá, zatímco statek Drmoul se stal součástí statku Chodová Planá. Panský vrch byl pak znovu samostatným zbožím, až byl v roce 1674 také připojen k Chodové Plané. Popis tvrzi Drmoulu a Panského Vrchu podle jejich vyobrazení

na pohledové mapě chodovoplánského panství z roku 1676 byl již také zveřejněn (srovnej P. Rožmberský 1994: Drmoul, Panský Vrch a Skelná Huť. Hláska V, 4 - 5; J. Úlovec 1998: Hrady, zámky a tvrze na Chebsku).

Na stránkách Hlásky se však vyobrazení Drmoulu s Panským vrchem z roku 1676 ještě neobjevilo. Číslem 5 je na něm označen dvůr Panský vrch s patrovým rytířským sídlem a dalšími budovami, uzavírajícími obdélný dvůr s delší osou sever - jih. Na základech objektu na severní straně dvora dnes stojí v rekreační osadě, která tu vznikla, domek č. 1. Z patrové budovy rytířského sídla vyplňující západní stranu dvora, jakéhosi zámečku s valbovou střechou s vikýřovými okénky, se vstupy ze dvora a od jihu, osvětlovaného v patře od jihu třemi a ze dvora pěti okny, je v blízkosti domku č. 1 v terénu ještě patrné jeho severovýchodní nároží. Je tím potvrzena hodnověrnost vyobrazení z roku 1676. Západně od sídla

Výřez z mapy panství Chodová Planá z roku 1676

býval sad, jehož hranice jsou v lesním porostu dodnes patrné. Po připojení k Chodové Plané byl Panský Vrch normálním vrchnostenským dvorem a zatím není jasné, kdy vlastně zanikl. Nebude to však moc dávno, neboť tu byla nalezena "soška" jakéhosi prapodivného tvora (výška 25 cm), odlitá z vápeno-cementové hmoty, která sloužila ještě se dvěma dalšími jako nosič nádob na květiny na sloupu při vjezdu do dvora. U domku č. 1 bylo ještě nalezeno torzo sošky sedící postavy (výška 23,5 cm) z pískovce.

Na pohledové mapě z roku 1676 dále vidíme číslem 6 označený ovčín, v jehož místě stojí při cestě z Drmoulu k Panskému vrchu několik domků. Pod číslem 7 je zakreslena ves Drmoul s výstavným mlýnem na vodoteči, protékající vsí. Jižně od vesnice, na jiném potoce a při běhu rybníka, se tyčí mezi stromy torza budov, z nichž jedno je výrazně vyšší. Jde patrně o ústřední věžovitou stavbu drmoulské tvrze, kdysi opatřenou hodinami a zvonem. Objekty dvora a dalších hospodářských zařízení, připomínané v roce 1604, již zničily; v té době je však režijní hospodaření vrchnosti na vzestupu a dvůr by i po připojení k většímu panství nejspíše nebyl jen tak zrušen. Možná, že dvůr i se sídlem, pivovarem a mlýnem byly postiženy požárem (třicetiletá válka) a jejich zbytky byly postupně rozebrány na stavby ve vsi či na Panském vrchu.

Ve výše uvedené literatuře je drmoulská tvrz klade-na k Zámeckému rybníku rozlévajícímu se vlevo při silnici Plzeň - Cheb na jižním okraji nynějšího Drmoulu, ovšem nebyl tu zatím proveden terénní průzkum. Drmoulský potok zde protéká Růžovým rybníkem, na jehož břehu vidíme roku 1676 zbytky drmoulské tvrze. Růžový rybník je dnes ve stadiu zániku, hráze je poškozená, dno zarůstá trávou a okraje náletovými dřevinami. Po jeho hrázi vedla původní hlavní cesta, po vybudování dnešní silnice používaná až zhruba do poloviny 20. století jako místní komunikace. Tvrziště zde zjistil autor v říjnu 1998, další terénní průzkum provedl v květnu 1999 a zaměření a popis v lednu roku 2000.

Drmoulský potok teče dále do Zámeckého rybníka, odděleného jen hrázi, a z něj pod silnicí dále k východu, kde se spojuje s vodotečí protékající vsí. Zámecký rybník zřejmě vznikl až po zániku drmoulské tvrze - "zámku", neboť na mapě z roku 1676 ještě není zachycen. Ještě dále na jih teče další, Svatovítský potok. Tento potok zásoboval vodou příkop drmoulské tvrze. Po tvrzi s dvorem zůstal pozemek nepravidelně obdélného tvaru pod hrázi Růžového rybníka, na severu vymezený jihozápadním bažinatým bhem Zámeckého rybníka, na jihu příkopem, protékaným Svatovítským potokem. Na východě je ohraničen dalším příkopem, spojujícím vody Zámeckého rybníka a Svatovítského potoka. Prostor je dlouhý asi 100 metrů, široký maximálně okolo 45 metrů a minimálně, u spojovacího příkopu, necelých 30 metrů. Mezi spojovacím příkopem a silnicí Plzeň - Cheb stojí u Svatovítského potoka domek, jehož kolna je postavena na starých základech.

Plocha tvrziště na první pohled nevyniká žádnou výraznější terénní nerovností,

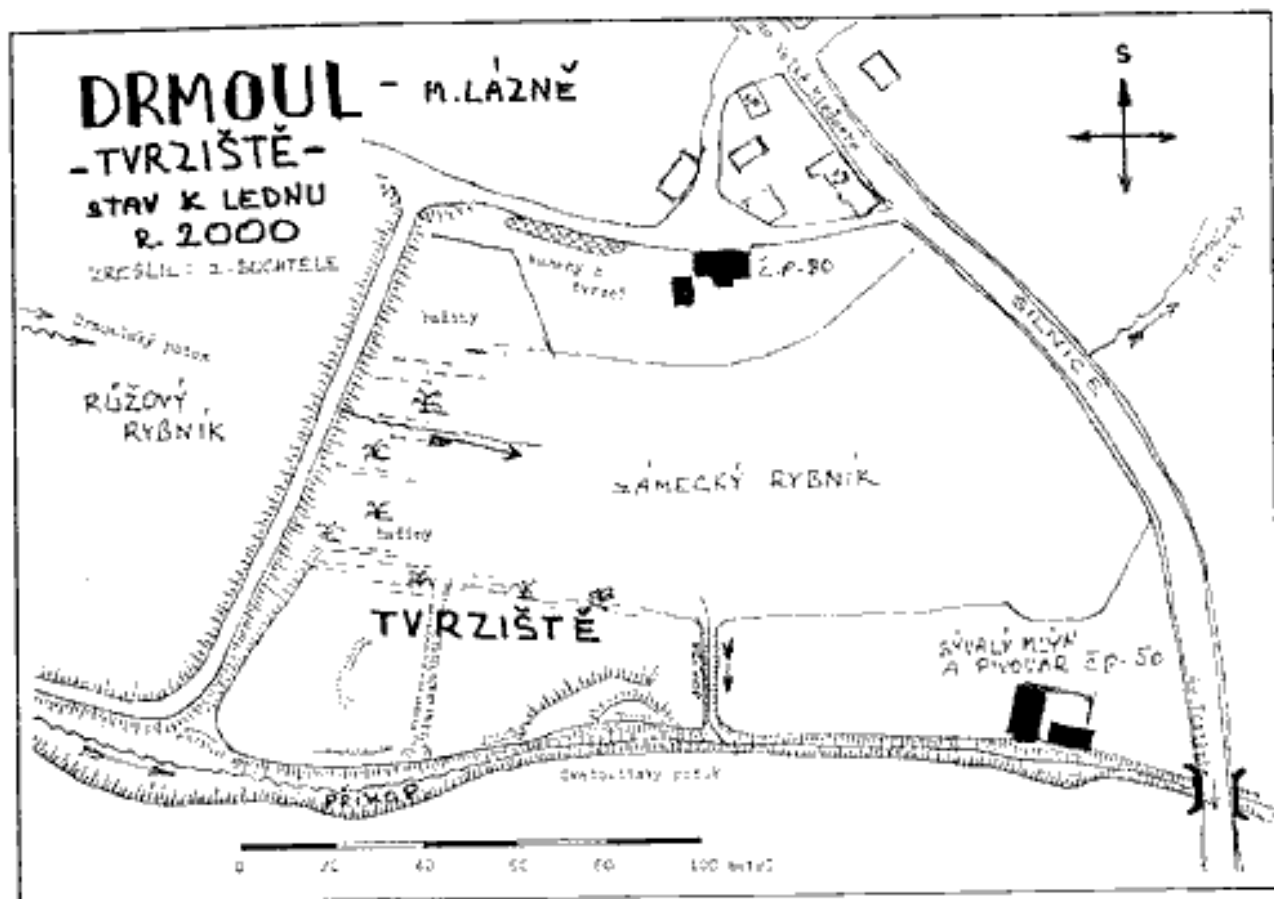
Mírně se svažuje k severu, kde se mění v bažinu a pozvolna se noří do vod Zámeckého rybníka. Celá plocha tvrziště je hustě porostlá náletovými dřevinami, což značně ztěžuje jakýkoli podrobnější průzkum. V jižní části podél příkopu převládá smrk, více k severu přechází porost na "listnáče" (olše, bříza) a vyvýšená jihovýchodní část je navíc porostlá pámečnickem, takže je téměř neprostupná. Západní strana tvrziště je od hráze Růžového rybníka oddělena asi 10 metrů širokým bažinatým pásem, který býval bezpochyby příkopem. Přes něj byl asi jediný přístup do areálu tvrze. Jižní strana je od okolního terénu oddělena mohutným, uměle vyhloubeným příkopem, který zřejmě sleduje původní trasu Svatovítského potoka, přítékajícího od západu. Příkop má šířku kolem 10 metrů (i více) a hloubku až tři metry. Východní strana tvrziště je oddělena příkopem o délce necelých 30 metrů, šířce dva a hloubce asi jeden metr. Tím je voda z Růžového a Zámeckého rybníka (voda Drmoulského potoka) propojena s vodou Svatovítského potoka, který však dál pokračuje východním směrem, podobně jako Drmoulský potok, který opouští Zámecký rybník odtokem pod hrázi - silnicí.

Vlastní tvrziště bylo asi rozděleno na dvě části, na jakési předhradí a tvrz. Tyto části byly odděleny příkopem, který nacházíme v prostoru tvrziště téměř 50 metrů od hráze Růžového rybníka v podstatě v ose sever - jih. V "předhradí" je jen několik drobných nerovností nacházejících se spíše v jižní části podél příkopu. V místě vlastní tvrze se pouze v jihovýchodní části terén pozvolna zvedá a převýšení zde dosahuje až jednoho metru. Je nápadné, že se v prostoru tvrziště nenachází na povrchu žádný stavební materiál - kameny a pod. To lze vysvětlit tak, že materiál, vzhledem k dobré přístupnosti místa po tvrzi, posloužil k novější zástavbě v okolí a tak bylo tvrziště doslova "vymeteno". Snad prý poslední kameny z tvrze jsou ještě "uloženy" mezi čp. 80 a počátkem hráze Růžového rybníka, při cestě. Opravdu tam kameny jsou, ale jejich vrchní vrstva je za léta doplněna i novějším materiálem a asi by stálo za to hromadu rozebrat a prohlédnout spodní vrstvu.

Východně od tvrziště za příčným příkopem pokračuje zajímavá plošina protnutá silnicí Plzeň - Cheb (byla postavena po roce 1788), za níž končí v bažinách. Na této plošině stál mlýn a asi i pivovar a další hospodářské

Nálezy z Panského Vrchu - zoomorfni podstavce a torzo pískovcové sedící postavy

Zaměření tvrziště a dvořiště v Drmouši. Autor, leden 2000

objekty, které známe z popisu z roku 1604. Na základech bývalého panského mlýna dnes stojí stavení čp. 50 a základy na jižní straně jeho hospodářské části vykazují jasný pozůstatek mlýnské technice. V terénu najdeme i částečně zachovalý vodní přivaděč. To vše i s tvrzištěm bývalo obklopeno kamennou zdí, rybníkem, příkopy

a bažinami a ve své době poskytovalo dostatečnou bezpečnost. Není bez zajímavosti, že ještě v padesátých letech 20. století patřilo tvrziště i s domkem čp. 50 k obci Trstěnice. Až novější katastrální mapa posouvá hranici katastrů mezi Drmoušem a Trstěnicemi jižněji, zhruba do míst, kudy vedl přivaděč vody pro mlýn.

Středověké osídlení okolí Štěnovic (k lokalizaci zaniklé středověké vsi Malé Štěnovice)

Petr Sokol

Odhlédneme-li od významného a hustého osídlení z několika období pravěku východně od obce při Losinském potoce, sahá dosud známá středověká historie Štěnovic a jejich okolí do přelomu 12. a 13. století, kdy nejpozději v této době vzniká na ostrožně nad pravým břehem Úhlavy hradiště členěné na vnitřní prostor a předhradí s mohutnou hradbou a příkopem, zachovanými dodnes v podobě valu a příkopu na severním okraji dnešní obce (Durdík 1984, 122; Rožmberský 1996, 4). Vznik hradiště na sklonku 12. století odpovídá podobné situaci v nedalekých Liticích, kde v závěru 12. století rovněž vzniká na ostrožně hradiště, využívající velmi pravděpodobně dochovaného pravěkého opevnění (Novobilský - Rožmberský 1996, 5; Sokol 2001a; Sokol 2001b). Vznik panských opevněných sídel v závěru 12. století v Liticích i Štěnovicích souvisí s důrazněji uskutečňovanou kolonizací, správou a zájmem o tuto již v pravěku intenzivně využívanou sídelní oblast. Tento zájem a snahy vycházely z ca 7 km severovýchodně či východně položeného krajského správního centra v nynějším Starém Plzenci. Zatímco na litické ostrožně vzniká

ká v 13. století skutečný a významný hrad, štěnovické hradiště se pravděpodobně v průběhu 14. století proměňuje (snad i v důsledku blízkosti litického hradu) v nevelký hrádek či tvrz, ježto vlastníci nedosáhli srovnatelného věhlasu a významu jako páni z Litic. V 60. letech 14. století se litické panství však stává součástí rozsáhlého majetku chotěšovského kláštera (Novobilský - Rožmberský 1996, 20 - 21) a Protiva z Litic ovládá na krátkou dobu (1377) Štěnovice. Štěnovické panství zůstává až na tuto výjimku do 80. let 14. století v rukou příslušníků rozvětveného rodu Buziců (Rožmberský 1996, 8; Sedláček 1905, 243).

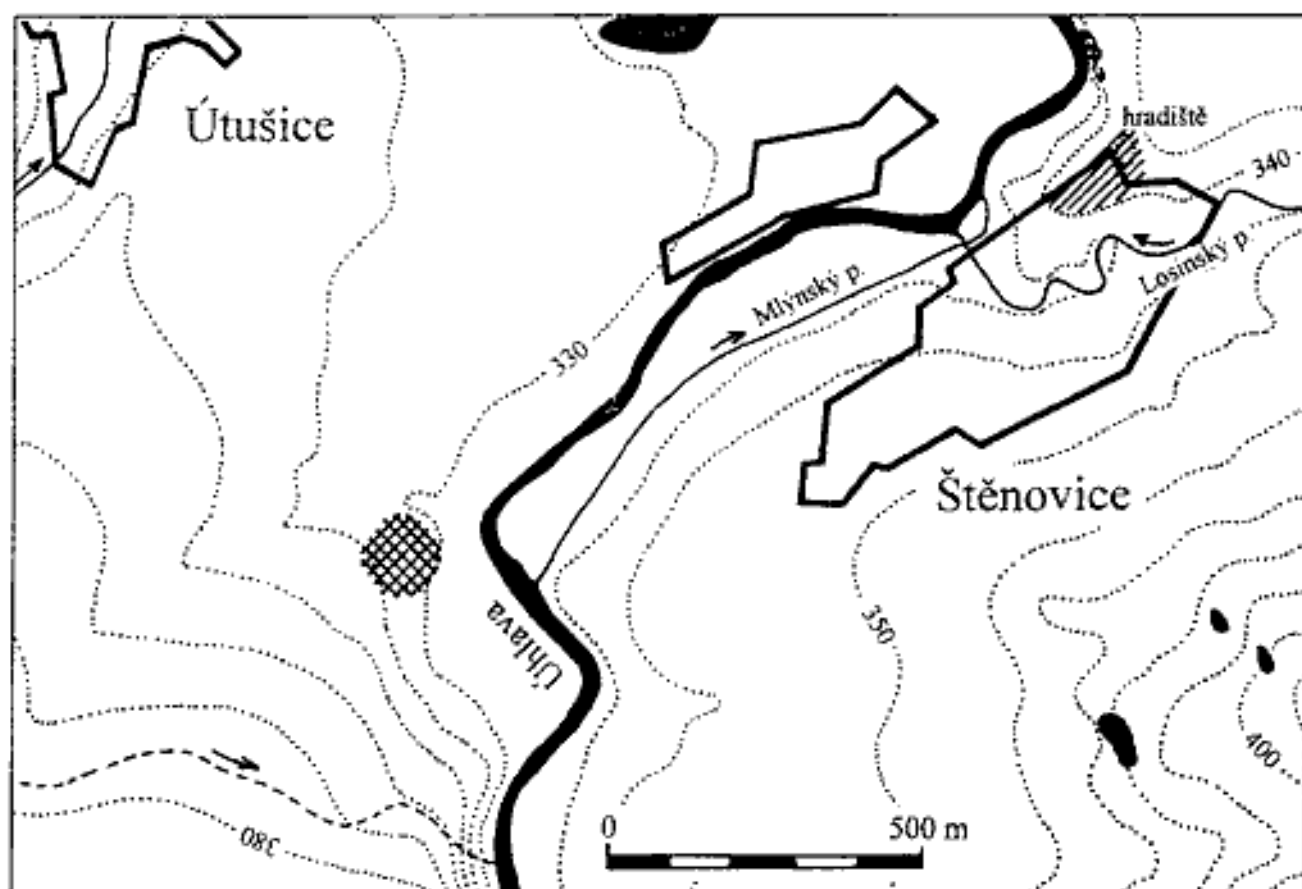
Existence opevněných sídel byla doprovázena i okolním osídlením, v případě Štěnovic (stejně jako u Litic) v jiné podobě, než jakou známe ze současnosti. V roce 1379 bylo štěnovické panství tvořeno Štěnovicemi, Losinou a Malými Štěnovicemi (Rožmberský 1996, 8). Právě tento údaj v berním rejstříku Plzeňského kraje je nejstarší zprávou o existenci později zaniklé vsi Malé Štěnovice.

Nejstarší osídlení náležející k štěnovickému hradišti je předpokládáno v jeho těsné blízkosti pod ostrožnou, v okolí Losinského potoka (Rožmberský 1996, 3). Jde o samotné Štěnovice, o nichž je první zpráva v pramenech k roku 1327 (Profous - Svoboda 1957, 296), ale ves existovala zcela jistě již mnohem dříve společně s opevněným sídlem. Poloha Malých Štěnovic, zvaných později Štěnovičky, není dosud známa. Předpokládány jsou na levém břehu Úhlavy, snad u cesty do Robčic (Rožmberský 1996, 8). Za přibližné místo této vsi je považováno okolí barokního zámku, jenž byl postaven roku 1723 na levém břehu teky snad právě v místech Štěnoviček (Rožmberský 1996, 18), které byly údajně na počátku 18. století obnoveny Annou Dorotou ze Schirndingu již jako součást Štěnovic (Kolektiv 1985, 334). Jako pustá je ves Štěnovičky zmiňována poprvé v roce 1555 (Rožmberský 1996, 11). Zanikla tedy mezi léty 1379 - 1555. V tomto období lze v pramenech vysledovat minimálně dvě události, o nichž lze uvažovat jako o možné násilné příčině zániku Štěnoviček. 26. října 1421 byla Plzeňskými dobyta a vypálena štěnovická tvrz, na kterou se uchýlili přívrženci strany podobojí. V květnu 1468 podnikli Plzeňští spolu s dalšími členy zelenohorské jednoty tažení ke Štěnovicím a následně k chotěšovskému klášteru. Výsledky tažení nejsou známy. Je však možné, že ať již roku 1421 či 1468 vzaly při těchto válečných událostech za své i Štěnovičky. Roku 1601 byl ale do desk zemských vložen zápis o prodeji z roku 1589, kdy byla mimo jiné prodána i ves Štěnovičky, tentokrát bez přívlastku pustá. Ves sice

mohla být obnovena pravděpodobně ve 2. polovině 16. století za Pernklů ze Šenraju (Rožmberský 1996, 15), ale v berní ruce z roku 1654 již není opět zmiňována. Pokud tedy byla skutečně obnovena, šlo o neúspěšný krok a ves neexistovala samostatně dlouho. Zda byla skutečně dnešní levobřežní část Štěnovic se zánkem postavena na počátku 18. století v místech bývalých Štěnoviček, není již vůbec jisté.

Je pravděpodobné, že dvojice vsí Štěnovice a Malé Štěnovice (Štěnovičky) mohla být pozůstatkem počátečního rozptýleného a necentralizovaného středověkého osídlení, vzniklého před změnami v 2. polovině 13. století. Pak by se Malé Štěnovice mohly nacházet v okruhu ca 1 km i více od jádra Štěnovic (podobná byla situace v okolí Litic) a zanikly buď při válečných událostech či jako důsledek vývoje štěnovického osídlení. Není vyloučeno, že dosud uplatňovaný názor, že Štěnovičky stávaly ve velmi blízkém sousedství Štěnovic (přes řeku v okolí zámku) je mylný a ves stávala mnohem dále a její geografický vztah neodpovídal dojmu evokovanému jejím názvem. Konečně, obnovovala by vrchnost v 2. polovině 16. století zaniklou ves (aby byla po krátké době několika desetiletí opět zrušena), pokud by tato ležela tak blízko vsi existující? Nešlo by spíše o rozšíření stávající vsi pod jednotným názvem?

Pokud však Štěnovičky stávaly někde na území dnešních Štěnovic v těsné blízkosti Štěnovic původních (např. v místech zámku), je velmi pravděpodobné, že se již jejich přesnou polohu nepodaří určit. Pokud však

Obr. 1 - Okolí Štěnovic. Mřížkou vyznačena poloha sběru, šrafovane prostor hradiště, plnou čarou obvod zástavby před ca 100 lety (kreslil P. Hereš). Území mezi tehdejšími Štěnovicemi a Úhlavou, kde není vyloučeno další nuluohradištní osídlení, je dnes zastavěno vilkami a zahradami

stávaly v prostoru dnes nezastavěném a tedy poněkud vzdálenějším od starých Štěnovic, což je pravděpodobnější, existuje přinejmenším teoretická možnost jejich identifikace v terénu na základě povrchového průzkumu.

V říjnu r. 1999 byl proveden povrchový průzkum a sběr především středověkých keramických zlomků v poloze "Na Malinci", 1,3 km jihozápadně od štěnovického tvrziště (obr. 1; Sokol 2000). Jde o spodní část jakési nepatrné ostrožny na levém břehu Úhlavy. Řeka obtéká polohu z jihovýchodu, z jihu pak ve vzdálenosti ca 400 m její bezejmenný, dnes již téměř zaniklý levobřežní přítok. Na severní straně, v místech silnice ze Štěnovic do Robčic, není možnost další vodoteče ve směru západ - východ vyloučena. Svah se severovýchodním sklonem je členěn do stupňů, jejichž hrany jsou porostlé křovinami. Na ploše "ostrožny" se dnes nachází pole. Místo s nálezy zaujímá nejnižší stupeň svahu v sousedství malé zahrádkářské kolonie. Jihovýchodní obvod plochy je vymezen výraznější terénní hranou, pod níž vede polní cesta. Nadmořská výška plochy sběrů se pohybuje mezi 332 - 340 m.

Na nezorané ploše cca 100 x 80 m se podařilo kromě několika pravěkých stěpů nalézt množství keramických zlomků snad již ze sklonku 12. století, jistě z počátku 13. a ze 14. století, včetně méně zastoupeného materiálu z 15. století (obr. 2). Stěpy byly mnohdy i větší velikostí, často s čerstvými lomy a neobroušené. Někde ještě o orbou výrazně poškozenou lokalitu. Sběr byl opakován v prosinci téhož roku po zorání plochy, a to s podobným výsledkem. Největší koncentrace keramiky byla zjištěna v jihovýchodní a východní části tohoto spodního pole. Na sousedním západním vyšším stupni svahu se podařilo nalézt jen ojedinělé stěpy, které tak jen dokládají koncentraci osídlení pouze na nejnižší části svahu (očekávat ho lze pravděpodobně i východně na mírném svahu k řece, který je však zatravněn). Je zcela nepochybné, že v těchto místech stávala v období 13. (či od konce 12.) - 14. a snad i v 15. století ves nevelká svým rozsahem. V okolí Štěnovic jde o nejbližší osídlení existující ve stejné době jako samotné Štěnovice a v době, ve které podle písemných pramenů existovaly i Malé Štěnovice. Časové rozpětí by odpovídalo i předpokládanému zániku Malých Štěnovic. Identifikaci polohy se Štěnovickami podporuje i nevelký rozsah zjištěného osídlení a také nevelká vzdálenost od Štěnovic.

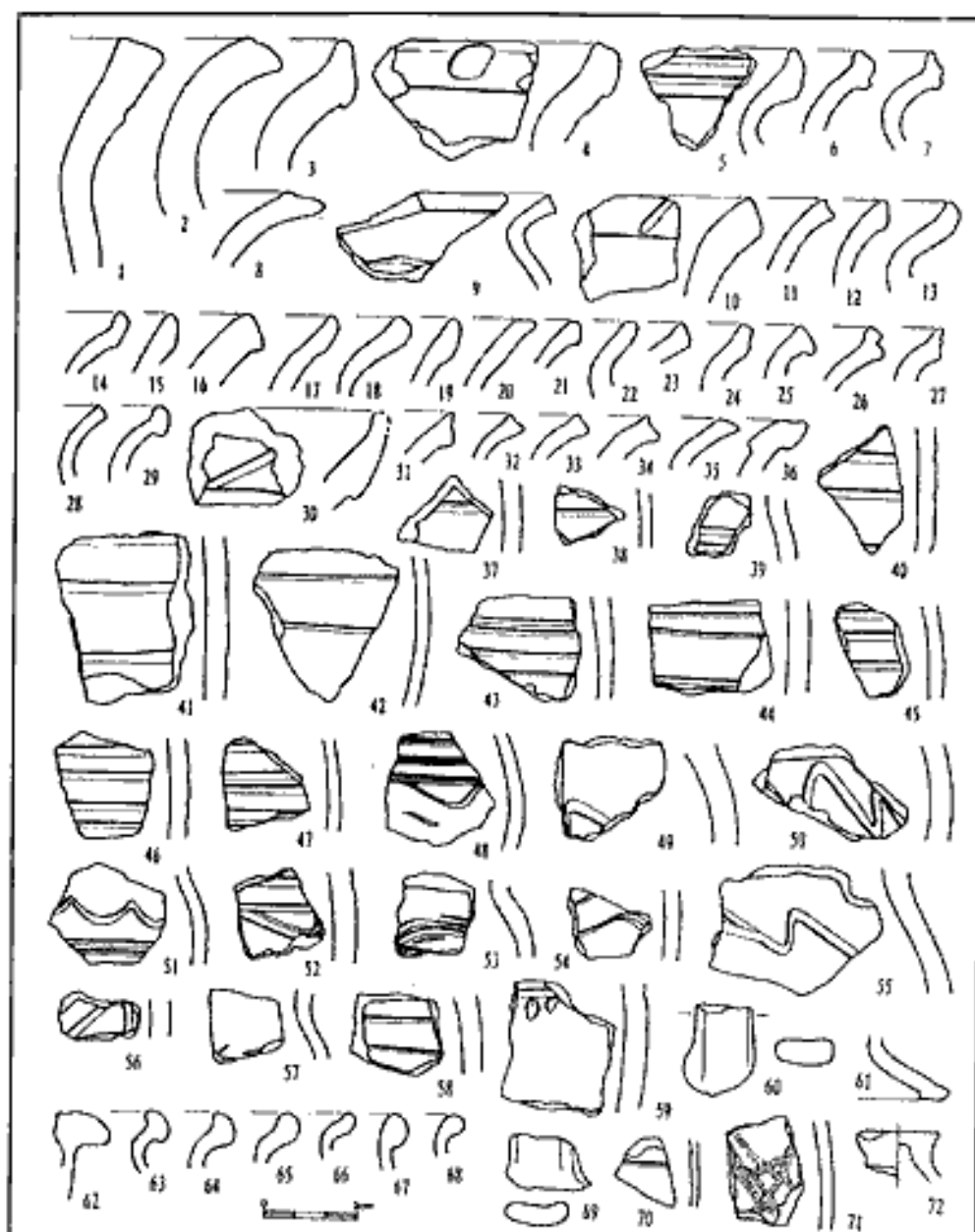
Ves se nacházela při cestě ze Štěnovic do Robčic, která vedla mezi dnešní silnicí a polohou sběrů, podél dříve snad existující vodoteče. Cesta je vyznačena ještě na základní mapě 1 : 10000 z roku 1974. Na stejné mapě a dalších mapových listech z roku 1979 jsou v prostoru mezi Útušicemi, východním okrajem Robčic a lesem Malinec směrem k Čížicím vyznačeny dnes již minimálně z části zaniklé úvozové cesty, na něž se před Robčicemi napojovala cesta vedoucí od Štěnovic podél polohy "Na Malinci" (tato síť cest je dalším znakem podoby zdejší snad již středověké krajiny a jen podporuje existenci blízkého osídlení). Charakter polohy zaniklé vsi zároveň odpovídá vzniku osídlení ještě před polovinou 13. století. Je vcelku nepravděpodobné, že by šlo o jiné (a sice výrazné) osídlení, které zde v průběhu více než dvou staletí existovalo a které by nebylo

zachyceno v písemných pramenech. Lze tedy uvažovat o hypotéze, že nalezenou polohou s osídlením z 13. (12.) - 15. století jsou skutečně Malé Štěnovice (Štěnovičky) a že tato ves skutečně zanikla v průběhu 15. století. Od 13., respektive sklonku 12. století tedy v tomto prostoru existovaly dvě blízké vsi. Nad jednou z nich stávalo hradiště a později tvrz a tato ves se postupně rozrůstala a nabývala na důležitosti. Další osídlená poloha vytvářela spolu s předchozí jakýsi sňuk osídlení v okolí opevněného sídla velmože. Blízkost samotných Štěnovic a charakter polohy neumožnily pravděpodobně větší rozvoj Štěnoviček. Ale i přes svou malou velikost (nebo právě pro ni) přečkala tato ves proměny vrcholného středověku a zanikla zřejmě až téměř v jeho závěru. Lze uvažovat o tom, že někde v prostoru mezi polohou "Na Malinci" a hradištěm v blízkosti řeky (dnes vilková a zahrádkářská zástavba) se mohla nalézat další a mnohem dříve zaniklá část rozptýleného předlokačního osídlení se vztahem ke štěnovickému hradišti.

Současně s výše uvedeným průzkumem byl v říjnu 1999 proveden sběr na opačné straně Štěnovic, na poli jižně od silnice Šlovice - Černice, ca 800 m severovýchodně od štěnovického tvrziště a ca 100 - 150 m severně od Losinského potoka (Sokol 2000). Poloha, s traťovým názvem "Na Škrabocho" či "V černém lese", se nachází na téměř rovné terase v jižním svahu nad potokem, na nepatrném vyvýšení v nadmořské výšce 354 - 360 m. Na ploše ca 50 x 100 m byly nalezeny keramické zlomky, značně omlété a drobné (dlouhodobé vyorávání). Stěpy jsou až na výjimky nezdobené, často hrubé, s výrazným podílem křemičitého ostřiva. Vzhledem k nevýraznosti materiálu a jeho charakteru lze vcelku dobře uvažovat o jeho příslušnosti nejspíše k mladobronzovému osídlení. Jeden z okrajů však ukazuje i na přítomnost osídlení středověkého, z 13. století. Nelze spolehlivě vyloučit osídlení mladohradištní (12. stol.). Středověké osídlení v této poloze není však svými doklady srovnatelné s polohou "Na Malinci". Pokud bychom chtěli Štěnovičky přiřadit k jedné z těchto poloh, pak všechny předpoklady má právě poloha "Na Malinci". Jestliže však Malé Štěnovice stávaly skutečně hned za řekou v místech pozdějšího zámku a jeho okolí, pak zde nedaleko těchto vsí existovala od sklonku 12. do 15. století ještě minimálně jedna ves (v poloze "Na Malinci"), která není známa z historických pramenů.

Na celé situaci v okolí Štěnovic je však překvapivá i její podobnost se situací v nedalekých Liticích. Tato podobnost nekončí jen u dříve zmíněného časově shodného vzniku opevněného ostrožného sídla. Nápadně podobná byla i struktura středověkého osídlení v okolí těchto dvou obcí. U Štěnovic, 1,3 km jihozápadně, existovala rozsahem nevelká poloha osídlená od sklonku 12. do 15. století, cca 1 km východně byly rovněž zjištěny, tentokrát již ojedinělé, doklady osídlení z 13. století. Morfologie obou poloh je typická spíše pro mladohradištní osídlení, snad i proto zanikl život na těchto lokalitách nejpozději v průběhu vrcholného středověku.

Podobně ca 1 km jihozápadně od litického kostela, v údolí na pravém břehu bezejmenného potoka (v sousedství dnešního šterkolomu), bylo prokázáno povrchovými průzkumy v letech 1998 a 1999 rovněž

Obr. 2 - Výběr keramiky z lokality "Na Malinci" u Štěnovic (kreslil P. Hereit)

mladohradištní a vrcholně středověké osídlení, a to opět na nevelké ploše, srovnatelné s polohou "Na Malinci" u Štěnovic (Sokol 2001a; Sokol 2001b). Osídlení zde existovalo zcela jistě od 12. století, jeho zánik není již spolehlivě určitelný, spadá však do období vrcholného středověku. V sousedství se nacházejí velmi pravděpodobně i zbytky pluzinového systému. Není vyloučeno, že jde o zaniklou předpokládanou ves Vadkov (pozeinky Vadkov mezi Lhotou a Liticemi darovaný pány z Litic roku 1352 choťšovskému klášteru; Novobilský - Rožmberský 1996, 17, 20 - 21; Sokol 2001a). Na opačné straně Litic, ca 1,2 km severovýchodně od kostela, se nachází další menší lokalita s osídlením ze 13. století a snad i s doklady osídlení mladšího (Sokol 2001a; Sokol 2001b).

Je zřejmé, že situace u Litic i Štěnovic je společně s dalšími dosud nevýraznými doklady mladohradištního osídlení v intra- i extravilánu Útušic ukázkou podoby a hustoty osídlení (včetně existence dvou hradišť) na přelomu raného a vrcholného středověku v dané oblasti,

kteřá v průběhu 13. - 15. století dosáhla své základní, dodnes přetrvávající podoby.

Použitá literatura a prameny: Archiv nálezoých zpráv ZČM Plzeň; Durdík, T. 1984: Štěnovice, okr. Plzeň - jih. Výzkumy v Čechách 1980 - 1981, s. 122; Kolektiv 1985: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl IV. Praha; Novobilský, M. - Rožmberský, P. 1996: Hrad Litice u Plzně. Plzeň; Profous, A. - Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách, díl IV. Praha; Rožmberský, P. 1996: Štěnovice hrad, tvrz a zámek. Plzeň; Sedláček, A. 1905: Hrad, zámky a tvrze Království českého, díl 13. Praha; Sokol, P. 2000: NZ č. 5/2000, archiv OZAV ZČM Plzeň; Sokol, P. 2001a (v tisku). Středověké osídlení okolí Plzně - Litic. Historická krajina a vývoj osídlení, in: Minulostí Západočeského kraje. Plzeň; Sokol, P. 2001b (v tisku); Vývoj a struktura osídlení mikroregionu Litice - Útušice (okr. Plzeň - město / Plzeň - jih), Archeologické rozhledy. Praha; Svoboda, J. - Šmilauer, V. 1960: Místní jména v Čechách, díl V. Praha.

Lelekovický hrad

K otázce prezentace archeologických výzkumů

Richard Krejčík

Výzkumu a odkrývání hradu v Lelekovicích, okres Brno - venkov, se dostalo velice rozsáhlé prezentace (Unger 1989, 1991; Ptáčková - Unger 1994; Unger - Mihók - Příbulová 1998). Současný stav zříceniny po ukončení archeologického výzkumu však klade některé otázky, na něž se pokusím odpovědět ve svém příspěvku. Při návštěvě na hradě dne 5. 11. 1999 jsem zjistil, že plánovaná výstavba urnového háje (Unger 1989, 245) nebyla realizována a prostor hradu byl po ukončení výzkumu zasypán. Na povrchu se projevila snaha o náznakovou prezentaci podpovrchového zdiva pomocí "hrázek", nasypávaných z drobného kamene v místech průběhu hradních zdí, ale tato snaha zřejmě nebyla dokončena a omezila se jen na JZ část hradu. Na takto vymezené ploše jsou patrna dvě narušení. V místě prostory B (signování se drží zpráva o výzkumu hradu, Unger 1989, 247) je vryp o rozměru 20 x 15 cm a hloubce cca 20 cm. Při SZ okraji prostory A došlo k rozebrání části náznakové "hrázky", situace na místě činí dojem, že se tak stalo za účelem získání stavebního materiálu pro podzdivku plotu blízké parcely. V současnosti nejpalčivějším problémem se však jeví uložení nalezených architektonických článků v místech prostory D bez jakékoli ochrany před poškozením a ztrátou. Část profilovaného ostění byla kýmsi vyzdvižena a postavena na poblíže stojící zed'.

Je známo, že problémy spojené s památkovou ochranou archeologicky odkrytého zdiva, které se před výzkumem na povrchu neuplatňovalo, patří mezi nejobtížnější řešitelné (Varhaník 1998, 37). Případy zkoumaných lokalit, u kterých došlo k ponechání vykopaného zdiva vlivu povětrnosti a návštěvníků, jsou tragickým momentem nutícím k mimořádné obezřetnosti (Vízmburk okr. Trutnov Durdík 1999, 600; Razím 1995, 406. Věžka okr. Plzeň - sever Durdík 1999, 591 - 592. Brumov okr. Zlín Kohoutek 1995, 12). Zdálo by se, že nejlepším řešením skutečně zůstává zasypání odkrytého zdiva ihned po dokončení výzkumných prací (Durdík - Sokol - Štorm 1998, 15). Avšak v případě úplného zasypání objeveného zdiva upadáme do extrému, kdy se zříceniny stanou pouze místem výzkumu. Hrad se vyfotografuje, popíše a zpráva uloží do archivu, kde bude sloužit úzkému okruhu odborníků. I když odhlédneme od nebezpečí jednostranné interpretace nálezové situace ve zprávě, kterou nebude v budoucnu možno ověřit v reálu skrytém v zemi, stále jsme při tomto způsobu uchování zdiv v rozporu s nijak objevným

zjištěním, že zřícenina je především cílem výletů pro široké vrstvy obyvatelstva. Přitom z hlediska památkové péče se uvádí toto společenské využití zříceniny jako nevhodnější (Durdík - Sokol - Štorm 1998, 12).

Bez viditelných nadzemních konstrukcí se však návštěvník zříceniny cítí ochuzen a důsledkem jeho "objevitelských" snah se pak nezdědká stává poškození lokality neodbornými výkopy. Je velká škoda, že dosavadní archeologické výzkumy na českých a moravských hradech byly až na nečetné výjimky po dokončení opětovně zasypány a nebyla zajištěna ani minimální prezentace jejich výsledků v terénu. Zůstává otázkou, proč je v případě hradních zřícenin velmi málo využíván náznakový způsob prezentace zkoumaných lokalit pomocí nízko nad zemí ponechaného odkrytého zdiva, doplněného v případě potřeby i uměle do jakéhosi "púdorysného plánu" podzemních konstrukcí. Tento způsob je velmi běžně používán u archeologických památek (kostely v Libici nad Cidlinou okr. Poděbrady a na Pohansku okr. Břeclav, Vyšehrad - knížecí palác aj.) a představuje zdařilý kompromis mezi snahou o památkovou ochranu objevených zdiv a prezentaci památky návštěvníckému provozu. Díky provedené náznakové demonstraci podpovrchového zdiva dává zřícenina pozornému návštěvníkovi možnost posoudit situaci budov a jejich vzájemnou souvislost i v případě, kdy se na povrchu žádné originální zdivo ve skutečnosti neuplatňuje. Není tak

Hrad Lelekovice. Plán z CB IV (1994)

nutno řešit složité problémy s jeho konzervací. V neposlední řadě stojí i skutečnost, že celého výsledku je možno dosáhnout s malými náklady, což je v současné památkové péči stále aktuálnější. Dnešní situaci na lelekovickém hradě lze ve světle těchto poznatků ve srovnání se situací před výzkumem, kdy se na povrchu neuplatňovaly žádné pozůstatky hradu (Unger 1989, 245), hodnotit i přes výše uvedené nedostatky vcelku kladně.

Samostatný problém však představuje uložení nalezených architektonických článků, u nichž samozřejmě prioritou vždy bude ponechat je v blízkosti názevové situace a kdykoli dostupné průzkumu. Naštěstí již minulé doby, kdy byla nalezená ostění zazdívaná do hradeb, jako se tomu stalo například v případě Lichnice (ústní sdělení T. Durdík, výlet SPS 29, 5, 1999). Oúžce deponování náleží kamenických detailů se věnoval ve svém příspěvku J. Varhaník (1998, 38 - 40) a jeho názor na potřebu vzniku alespoň malého zajištěného lapidária se v mnoha případech, Lelekovice nevyjímaje, jeví velice aktuálním.

Jsem si vědom, že výše uvedené názory na současnou prezentaci archeologických výzkumů hradních zřícenin by byly v mnoha ohledech diskutabilní. V žádném případě mi nešlo o kritiku jistě oprávněné snahy o zachování zřícenin našich hradů i pro budoucnost, ale spíše o příspěvek zájemce o danou problematiku, poukazující

na možnost relativně nenáročného způsobu, jak zpřístupnit archeologicky zkoumaná podpovrchová zdiva širšímu okruhu zainteresované veřejnosti.

Literatura: Durdík, T. 1999: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Libri, Praha; Durdík, T. - Sokol, J. - Štorm, J. 1998: *Ochrana, údržba a stavební úpravy zřícenin hradů*. Příloha časopisu *Zprávy památkové péče*, ročník 58. SÚPP, Praha; Kohoutek, J. 1995: *Hrady jihovýchodní Moravy*. Archa, Zlín; Ptáčková, J. - Unger, J. 1994: *Měč z lelekovického hradu*. *Castellologica bohémica* IV, 251 - 256. Praha; Razín, V. 1995: *Vizitárka dnes*. In: *Zprávy památkové péče*, ročník 55, č. 10. SÚPP, Praha; Unger, J. 1989: *První výsledky archeologického výzkumu hradu v Lelekovících (okres Brno - venkov) v letech 1984 - 1988*. *Castellologica bohémica* I, 245 - 252. Praha; Unger, J. 1991: *Dokončení archeologického výzkumu vnitřního hradu v Lelekovících (okres Brno - venkov)*. *Archaeologica historica* 16, 233 - 238. Brno; Unger, J. - Mihok, L. - Pribulová, A. 1998: *Kovárna na hradě v Lelekovících (okres Brno - venkov)*. *Castellologica bohémica* VI, 391 - 398. Praha; Varhaník, J. 1998: *K památkové ochraně zřícenin*. In: *Zříceniny historických staveb a jejich památková ochrana*, 37 - 43. Příloha časopisu *Zprávy památkové péče*, ročník 58. SÚPP, Praha.

Drobnosti, dodatky, opravy, informace, zajímavosti, ohlasy

Blankenstein - Blansko

Hrad Blankenstein - Blansko se nachází v nadmořské výšce 540 metrů, 4 km severně od města Ústí nad Labem v severních Čechách. První zmínka o hradu je až z roku 1401, kdy jej vlastní člen rodu Vartenberků, Václav, který byl toho roku nazýván pánem na Blankensteině a roku 1404 výslovně sezením na Blankensteině. Po jeho smrti tu roku 1407 za ještě nezletilého syna Jana vládnla Markéta, vdova po Václavovi z Vartenberka jinak z Blanska. Roku 1417, kdy se Království české pomalu měnilo v současnou říši, hrad rozmetat "srdce Evropy", dostává se hrad s panstvím do držby rytíře Bohuše ze Zvěřince a dvě léta po smrti Václava IV. se Blankenstein dostal do rukou Albrechta z Landsbergu, nepřítele kalicha.

Tehdy bylo okolo hradu s městem Ústím v rukách vévody Albrechta Saského a tak se z hradu pořádaly výpravy proti zvětšujícím hordám, které ve jménu kalicha ničily a loupily. Tyto malé šarvátky byly předzvěstí tragické bitvy, která se udála 16. června 1426 u vsi Předlice. V odpoledních hodinách tu bylo rozdrážděno křižácké vojsko. Vítězství "hožích bojovníků" bylo završeno povražděním 24 zajatých říšských hrabat a všech dalších zajatců. Ti, co přežili, se uchýlili do bezpečí za hranice království. Posádka Blankensteinu též opouští hrad a ten zabírá Zikmund z Vartenberka na Děčíně. Tento stoupence dědičného českého krále Zikmunda Lucemburského se, jak bylo tehdy časté, obrátil proti svému vládati a postavil se na stranu vítězí- cích husitů.

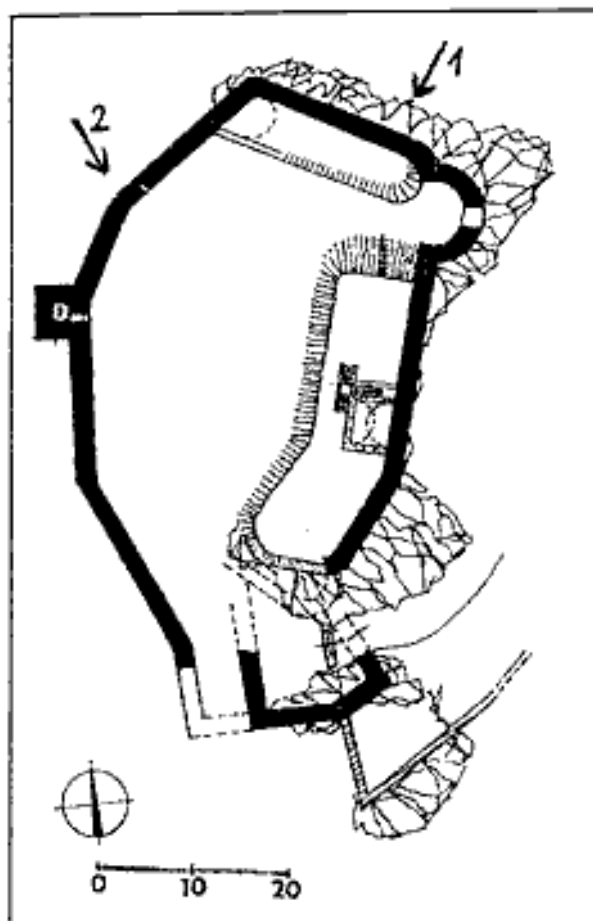
V dězení Vartenberků zůstal hrad i po batvě u Lipan: v roce 1435 je připomínán Jan z Vartenberka sezením na Blansko. O Velikonocích roku 1441 byl Blankenstein obléhan saským a lužickým vojskem, ale Jan z Vartenberka vyjednal příměří a hrad vyšel z konfliktu bez újmy. Po roce 1458 se panství ujmá vdova po Janu z Vartenberka a po ní její dcera. V roce 1518 se majitelem hradu stává Jan Břeženský z Vartenberka, ale ne nadlouho. Již 9 let poté získává panství se "zánkem" Blankensteinem Jindřich z Bünau, vždy věrný stoupence krále

a odpůrce protestantismu. V 16. století byl sice hrad ještě přestavěn, ale brzy se Blankenstein stal druhořadou rezidencí. Bünauové sídlili na Bžezně a na starém hradě je jen posádka se spřízněným panstvím a vězení.

Roku 1628 se Gunter z Bünau rozhodl odejít z Čech a tak prodal panství za 66 tisíc zlatých Kryštofovi Simonu z Thunu. Pro Blankenstein to byl počátek konce. Pomalu se měnil v ruinu. Po více jak třech stoletích se v čase 2. světové války počalo s dosti nešťastnými záchrannými pracemi na paláci, bráně a části opevnění. Byl zbořen palác a na jeho místě postavena vyhlídková věž. Znovu byla postavena hradeb nad původní bránou a byla vystavěna nová brána s vraty, takže se hrad dal navštívit, neboť hradeb ještě ze dvou třetin výšky stály.

Dnes je opevnění hradu, jehož areál má rozměry zhruba 80 x 45 metrů, z větší části dobře zachované. Při severní zdi, kde se nacházejí dva podsklepené objekty, se díky propadu sklepní klenby a erozi postupně vyvalila část zdi v patě opevnění. Severozápadní strana hradu je narušena vegetací na ohybu hradeb severně od hranolové věže. Kořeny stromů vyvalily zdivo o rozměru 2 x 1 m v patě hradeb. Z brány, postavené ve čtyřicátých letech 20. století, zbyly do dnešní doby nepatrné zbytky v spádlinou pro vrata. Vyhliďková věž ze stejné doby skýtá krásný výhled na Ústí a vyhlídkovou rozhlednu Větruší (ta byla 12. července 2000 neznámým pachatelem podpálena a oheň strávil střechem a krov).

Při západní hradebě se nachází hranolová věž, v jejímž interiéru je možné pozorovat, že byla zaklenuta valenou klenbou. V severní zdi se nachází výklenek. Při porovnání s vnější zdi je zřejmé, že se nejedná o zazdížený vstupní otvor, protože zdivo věže z venkovní strany je pravidelné a nenese stopy dodatečných zásahů. D. Menelová v Českých hradech tuto věž nazývá studniční věží. Vzhledem k tomu, že hrad stojí na 200 metrů vysokém čedičovém soku, zdá se to být nepravděpodobné. Něměně se podařilo v obci Ryjice, dříve poddanské vsi blankensteinského panství, dnes součásti Ústí nad Labem, zachytit vyprávění pamětníka, podle nějž za jeho mládí vedla z této

Plánek hradu Blanckensteinu - Blanska dle D. Menclové. Šipka č. 1 označuje místo pravděpodobného zdiva severní hradby. Č. 2 místo vyvaleného zdiva v ohybu severozápadní hradby

věže pod hrad vytesaná chodba končící závalem, kterou sám navštívil. Podle pověsti vedla z hradu chodba až do vsi Mirkova (2 km), kde ústila v tzv. Soudní hospodě. Toto stavení stojí v Mirkově dodnes. Snad tedy byla na hradě jakási chodba, nebo jenom sklepení přístupné ze suterénu hraničové věže. Mohl by to prokázat archeologický průzkum.

Použitá literatura: Anděl, R. a kolektiv 1984: Hradby, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. Praha; Durdík, T. 1995: Encyklopedie českých hradů. Praha; Menclová, D. 1972: České hradby. Praha; Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách I. Praha. S. Šmíd

Zpráva o pracích na hradě Volfštejně

V letech měsících prováděl Spolek za záchranu hradu Volfštejna další práce na obnově a konzervaci hradní ruiny - pokračuje se dále ve spárování zdiva vysoké věže a úpravě její koruny. V přízemí věže byl provizorně zabezpečen proražený vstup, zdivo bylo ve vypadlých místech doplněno a jako překlad byl použit dubový trám. Vstup byl zabezpečen jednoduchou mříží.

Na nádvoří poblíž jižního paláce byla v srpnu osazena informační tabule pro návštěvníky hradu. Pro její založení byla vykopána za archeologického dozoru sonda při východní hradbě. Sídlištní vrstvy se objevily nehluboko pod terénem, pod malou vrstvou demolice byla zjištěna vrstva vápna a zbytky omítek, pod nimi tmavší vrstva s archeologickými nálezy. Ta obsahovala soubor keramických zlomků 15. stol. a kovovou šipku.

V následujícím roce by měly být dokončeny práce na zdivu a koruně věže, je nutné provést zabezpečovací práce v jižním paláci, některé úseky jsou havarijní. Dále je třeba pokračovat v statickém zajištění hraničové věže. Děkuji vyte-

valcům ze Spolku pro záchranu hradu Volfštejna za dlouhodobou důvěru a vzájemnou spolupráci s Památkovým ústavem v Plzni. E. Kamenická

Hrad Potštejn a podzemní chodby

Východočeský Potštejn je známým místem s výskytem podzemních chodeb (Pokorný 2000, 43; Rožmberský 2000, 44). Největší díl těchto chodeb je však dnes nepřístupný a zbytek ukazuje, že se jedná o hledací práce, provedené v 18. století majitelem potštejnského panství Janem Harbuvaltem Chamaré při hledání pověstného pokladu. Jsou to nevelké chodbičky, spíše jen průlezné, než průchozí. V současné době nepochybně existují jejich úseky pod kaplí sv. Šebasta, pod sklepem paláce (jižně od kaple sv. Jana Nepomuckého), pod severním sklepem v jádře hradu a ve vřátnici 5. brány. Hrabě Chamaré nechal pořídit plán svých výkopů - chodeb i hlubokých průkopů a přiložil jej ke svému pamětnímu spisu o mnohaletém hledání pokladu. Existence podzemní chodby, jejíž nálezy je v tomto spisu zmíněn, však nebyla dosud kriticky zkoumána a zůstává úkolem pro další bádání. Vůbec celý německý psaný spis by si zasloužil kritický přehled a bylo by z něj zajisté možné vyčíst řadu důležitých skutečností.

Vstupy do podzemních chodeb byly před polovinou minulého století údajně zasypány. Jeden z nich byl nedávno odhalen v blízkosti 6. brány. Chodba, která v tomto vstupu údajně začíná, má však rozměry necelých 60 x 60 cm a je zcela zasypaná. Hledání dalších chodeb v hradním areálu i v jeho okolí bylo před několika lety svěleno proutkat. Ten údajně našel mimo areál hradu stovky metrů chodeb neznámého podzemního systému a na druhém břehu řeky Divoké Orlice dokonce indikoval hrob rytíře ve zlatém brnění. Na určených místech byly provedeny sondy, ale narazily pouze na rozlohou skálu. V roce 1998 bylo na prostoru před kaplí sv. Šebasta provedeno geofyzikální měření. Výsledkem bylo potvrzení některých Chamaréových nálezů, podzemní chodby však indikovány nebyly.

K údajně podzemní chodbě ve studni na Potštejně (Pokorný 2000, 43) lze uvést tyto skutečnosti: 1) Studna se nachází ve svaži ve značné vzdálenosti od koridoru mezi 3. a 4. branou a tedy ve značné vzdálenosti od hradu. 2) Ve vnitřním lci zdiva studny jsou nejméně dva lomené rozněšecí klenební pásy. Jeden z nich se nachází proti spádnicí, přibližně v místech příslušného sklepa, ale není s ním nijak propojen. 3) Prostor mezi studní a hradbou byl vyplněn podsklepeným stavením. 4) Vstup do sklepa zprostředkovává schodišřová šija, umístěná za kulisovou třetí branou, navazující čelo sklepa se v průběhu druhé poloviny 20. století zboršilo do sklepa a bylo někdy v sedmdesátých či osmdesátých letech neodborně nahrazeno betonovou stěnou. Ani tady se nejedná o podzemní spojení s vnitřním hradem (vybaveným cisternou) - vždyť existence takové chodby by byla při dobývání hradu smrtelným nebezpečím pro obránce.

Existence podzemních chodeb uvnitř hradních komplexů není zcela vyloučena, ale skutečně existující chodby dosud nebyly řádně zdokumentovány, popsány a určeny. Již nyní však lze s úspěchem pochybovat o existenci podzemních spojení mezi jednotlivými hradu, často vzdálenými i více než 10 km. Mezi poměrně novodobé pověsti o takových podzemních spojeních patří podání o tajné podzemní chodbě mezi josefánskými pevnostmi Hradec Králové a Josefův či nové podání o tom, že všechny těžké objekty československého opevnění z let 1935 - 1938 jsou mezi sebou propojeny. Stálo by možná za pokus sepsat všechny pověsti o těchto podzemních propojeních. Možná bychom zjistili, že všechny hradby byly propojeny se svými sousedy a pod naší nadzemní republikou existuje ještě jedna podzemní...

Použitá literatura: Pokorný, K. 2000: Hrad a chodba tajná II. Hláska XI. 43. Plzeň; Rožmberský, P. 2000: Podzemní prostory hradů a tvrzí. Hláska XI. 43 - 45. Plzeň.

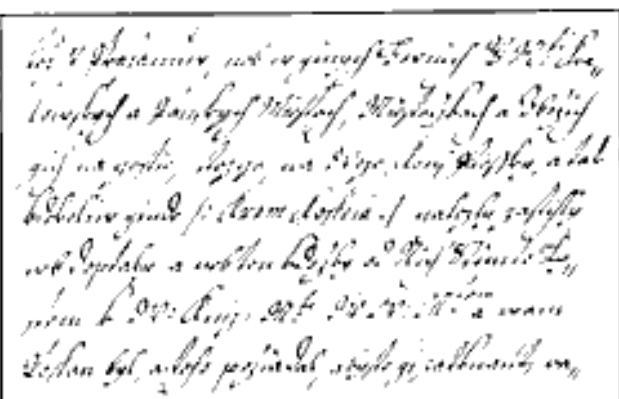
J. Slávik

Příspěvek k právu kostelního azylu

Při pročítání zapůjčených kopií archíválií (originály v archivu Třeboň, fond RA Vratislav, kart. 12 Salomona) jsem narazil na obsáhlý český psaný zatykač list na Maximiliánu hraběnkou Khanovou rozenou z Vrabí na Pořiči a Poři z 27. 6. 1627. V souvislosti s článkem M. Čechury Opevněné kostely v Čechách (Hláška 2000/IX, 17 - 21), kde je jako příklad práva azylu v kostele uvedena snaha knížete Václava uniknout před vrahy do kostela a obtíže francouzského rytíře při zatýkání jistého zločince ukrývajícího se v kostele, je formulace zmíněného zatykače velmi zajímavá.

Zatykač list na žádost Anny Walderodové roz. z Lilienthalu a Anny Kateřiny Hartkové roz. z Vrabí, dědiček věřitele, který zapůjčil roku 1627 dva tisíce zlatých rýnských Salomně Vratislavové roz. z Prostého (po Vratislavěch dědila Maximiliána Khanová z Vrabí), vystavil Ignácius Gottfried z Sloussonu, rytíř Božího hrobu v Jeruzalémě, rada dvorského a komorního soudu a místopurkrabí pražský. Zatykač je určen "Nejdůstojnějšimu knížeti a pánu, panu arcibiskupu pražskému, důstojným a velehným biskupům, prelátům, opatům a proboštům, osvěceným knížatům, vysocem urozeným a urozeným hrabatům, pánům, urozeným a statečným rytířům, urozeným vladykám, též slovutné počtivostim moudrým a opatrným Pražanům, Horníkům i jiným J. Mti, královským a panským městům - a tak všem pánům obyvatelům ze všech čtyř stavův Království tohoto Českého, jimž tento list ukázán nebo dodán bude".

Následuje popis vývoje případu dle roku 1627 (dědici a pod.) a vlastní zatykač, podle nějž uvedené žadatelky kdekoli by Maximiliánu hraběnkou Khanovou roz. z Vrabí, "buďto na zámcích, tvrzích, v městech, městečkách, vesnicích, neb kdekoli jinde, buďto na královských, arcibiskupských, biskupských, neb jiných duchovních, a neb na kterých koliv z nadepsaných J. Mti, knížat, hrabat, pánův, rytířstva, panství,

Úryvek ze zatykače z r. 1627 se zmínkou o kostelním azylu (zmenšeno)

statků a krutech, též u Pražanův, neb v jiných horních J. Mti, královských a panských městech, městečkách a zbožích jich - a cestě, stezce, na voze, koni, pošky, a tuk kdekoli jinde (krom kostela) nalezli, zastihli neb doptali a neb ten, kdož by od nich s tímto listem k V. Kníž. Mti, V. V. Mtem, a nám poslán byl, a toho požádal, abyste ji zatknouti ráčili a zatkli, že to učiniti míti ráčíte a máte...". Zatčená měla být ihned před zatykačím slibem zavázána cti a vírou, aby se od zatčení do dvou týdnů dostavila na Pražský hrad v moc nejvyššího purkrabství a neodecházela odtud, jen když by "rukou dáním" byla propuštěna. Zatykač končí pohrůžkou, že kdyby se adresáti nezachovávali jak nařizuje obnovené zřízení zemské a hraběnkou nechtěli zatknout, mohou je věřitelky zažalovat. P. Rožmberský

Výprava na Staňkovsko

První zastávka na cestě po šlechtických sídlech Staňkovska (prostor severovýchodně od Domažlic) byla v Osvrtačíně. Nejdříve jsme se zašli podívat na objekt zámku ve vsi. Zámek

byl postaven na místě staré tvrze Hildpranty z Ottenhausenu. Barokní zámek od poloviny 19. století vlastní sklářská rodina Zieglerů, která jej upravuje pseudogoticky. Po válce sloužil celý objekt jako kulturní zařízení. Stav 22. 8. 2000 - zámek je uzavřen a zčásti probíhají stavební úpravy. Ohradní zeď s cimbuřím dostala nový kabát a krytinu. Hrad Osvrtačín stával výhledně od vsi na kopci, dnes zvaném "Na Zámku". V letech 1997 a 1998 probíhal na hradě archeologický výzkum. Po shlednutí hradistiště jsme se vydali přes vesnice Mimov a Dohařice do Kanic.

První zpráva o Kanicích je z roku 1325, kdy byl majitelem zdejšího panství Dépoit z Rýzemberka. Tvrz se připomíná až roku 1382. Koncem 14. století se majitelem stává rod z Čachrova, jehož příslušníci se potom nazývají podle nového sídla. Kanické z Čachrova přestavěli gotickou tvrz renesančně a pak se pustili do barokní stavby zámku o čtyřech křídlech, čtvercovém nádvoří a arkádovou chodbou. Přizemí zámku je zaklenuté, horní patra měla rovné stropy. Josef Schmidgrabner z Lustenecku nechal v zámku zřídit kapli sv. Jana Nepomuckého, kolem zámku pak zřídil anglický park. Podle informace pamětníků byl posledním majitelem kanického zámku baron Bergl, který byl po válce odsunut, a na zámek byla dosazena nucená správa. Tehdy se začal ztenčovat zámecký inventář. Tempo ztenčování se zvyšovalo s každým novým "panem správcem". Po odchodu posledního zlatokopa byl vydrancovaný zámek přenechán ONV Domažlice a byla v něm zřízena zvláštní škola s internátem. I přes úpravy pro potřeby školy byl zámek v dobrém stavu; na nádvoří byla kašna se zlatými rybami a stín zde poskytovaly palmy a keře, pozůstatek po baronu z Berglu. Rokem 1989 vše skončilo. Zámek byl koupen "podnikatelem", který chtěl z objektu udělat hotel s golfovým hřištěm. Začal se vozit materiál, ovocná zahrada byla srovnána a na jejím místě mělo být zminěné hřiště. Pak byl zámek zastaven proti úvěru. Jednoho dne se stavební práce zastavily a nikdo se již o zámek nestaral. Za peníze na renovaci byla kdesi na Berounsku postavena pampa.

Zámek je dnes volně přístupný. Interiéry prvního patra jsou zatím neporušené. Jen ve třech místnostech je provalený strop. Arkádová chodba je značně plesnivá, což znamená, že do stavení zatéká. Na půdu jsme kvůli špatnému schodišti raději nešli. V severním křídle je bývalá kaple. Jen dvě fresky na stropě připomínají původní účel pozdější kanceláře. V klenutém přizemí jsou památkami na školu kachlíky a jídelní vybavení, památky na podnikatele jsou cement s vápnem. Podlahy jsou betonové s linoleem, jen v jedné místnosti jsme našli původní dřevěnou parketovou podlahu. Ve sklepě, zčásti pod vodou, je nová vodovodní přípojka. Na nádvoří, kde byla kašna, palmy a okrasné keře, není nic, nepočítáme-li ovšem několik keřů bezu černého a množství kopřivy. Jedinými spojovacími obyvateli zámku jsou zástupci pavoučí říše, kterých je tam spousta. Vnější zdi zámku jsou porostlé křovím a do zdi se opírají vzrostlé stromy. Ještě štěstí, že nároží zámku je podepřeno kvádrovými opěráky. Jestliže se se současným stavem zámku nic neudělá, nezbuďte našim potomkům z této mohutné a zatím stojící budovy snad vůbec nic. Zatím je kanický zámek jen velkým hřištěm pro místní děti a útulkem pro bezdomovce.

Z Kanic jsme pak vystoupili na výběžek Útlkovského hřebenu, kde stojí zbytky hradu Netěbu, dřívě zvaného Nový Rýzemberk, vystavěného asi na počátku 14. století. Po r. 1528 již hrad nebyl obýván a pomalu se měnil v ruiny. Stav 22. 8. 2000: Zachována jižní a západní zeď donjonu a stěp západní obvodové hradby. Zatím dvoupatrová jižní zeď donjonu je poškozena mohutnými stromy, jejichž kofeny a větve prorůstají zdí a rozrušují ji. Jižní zeď má v celé své výšce dvě tihliny, které pronikají do hmoty zdiva. Západní zeď donjonu je průvažně rozdělena na dvě části.

Poté jsme sestoupili z hřebene a zamířili ke vsi Hradiště. Vesnice je jako nová. Opravené jsou roubené chalupy, zemědělské usedlosti i kostel, a také stará kovárna. Zaujal nás

Netěb v. 2009. Jižní zeď donjonu rozrušená strany s velkou prasklinou.

i statek, v němž je nyní penzion "U Lenina", jehož majitel je velmi podobný "Velkému ljiči". Ve vsi Lštění, zmínované již ve 12. století, byla v letech 1362 - 1367 postavena tvrz panem Pátou ze Lštění. V roce 1897 byl poblíž tvrze postaven zámek, dnes přebudovaný na školu. Gotická tvrz vladýků ze Lštění byla jako mnohé další přestavěna na sýpku v 17. století. Později byl k tvrzi přistavěn přízemní domek, z něž vede vchod do sklepení pod tvrzí. Dnes je tvrz Lštění soukromým majetkem. Jak nám bylo řečeno, byla tvrz zneprístupněna památkáři(?) kvůli vandálismu(?).

Poslední navštívenou vesnicí byla Chotiměř. Cesta do vsi je lemována několika kříži a žulovým památkem, jenž připomíná dvojnásobnou vraždu ve 20. letech v nedalekých Malonicích. Zámek v Chotiměři z 2. poloviny 18. století byl klasicky upraven. Dnes je objekt pustý a notně sešlý. Teď alespoň z vnějšího pohledu. Naopak barokní kaple sv. Jana Nepomuckého z r. 1743 je dodnes v perfektním stavu.

S. Šmíd

Plumlov - hrad a nedostavěný zámek

Jen asi sedm kilometrů od Prostějova leží obec Plumlov. Její dominantou je už zdaleka viditelný monumentální blok nedokončeného barokního zámku, stojícího na skalnatém kopci nad Podhradským rybníkem.

Plumlov byl původně zeměpanským hradem. Jen tak je možno vysvětlit, že byl na počátku 14. století v rukách opavského knížete Mikuláše, levobočka Přemysla Otakara II. Mikuláš hrad po roce 1310 prodal králi Janu Lucemburskému a ten ho nedlouho nato postoupil Vokovi z Kravař, v jehož rodu setrval až do roku 1466. Poté připadlo plumlovské panství Johance z Kravař. Její manžel Heralt z Kunštátu začal na Plumlovsku zakládat rybníky. Ten největší, který dodnes tvoří krásnou scenérii pod hradem a do jehož hladiny se zrcadlí dnešní zámek, má rozlohu 56 hektarů.

Hrad samotný měl nepravidelný půdorys předurčený utvářením skalnatého pahorku uprostřed ploché kopce nad zmíně-

ným rybníkem. Sondáž A. Pruské potvrdila, že okrouhlý útvar v severní hradbě je pozůstatkem bergfritu běžného průměru (10,2 m) s velmi úzkým vnitřním prostorem (1,8 m). Palác stál zřejmě na východě a z jeho obrysu zřetelně vystupovalo presbyterium kaple. Vstupní brána byla na jihu.

Po Johance z Kravař pokračuje v držení Plumlova na sto let rod Pernštejnů. Ti zde zbudovali hospodářský dvůr, pivovar, sladovny, ovčín a sýpky. Když hrad a přilehlé objekty v roce 1586 zničil požár, neměli Pernštejnové prostředky na jeho opravu a tak Plumlov prodali. Zájem o tuto lokalitu byl značný pro její velmi výhodnou polohu; nakonec ji získal Karel z Lichtenštejna.

Lichtenštejn nechal hrad renesančně přestavět stavitelem Vintim a dobudovat ohvodovou zástavbu s arkádou při východním křídle a též postavit novou bránu s padacím mostem. Snad již v té době bylo čtyřmi pětibokými bastiony opevněno předhradí. Nová fortifikace přitom na jihu a západě využila pozdně gotických hradeb s polygonální nárožní věží z raně perštejnského nebo předcházejícího období. Snížená věž dosud vystupuje ze spodní části barokního paláce. Přestavba byla ukončena v roce 1618, jak nám dokládá kamenná deska umístěná nad hradbami.

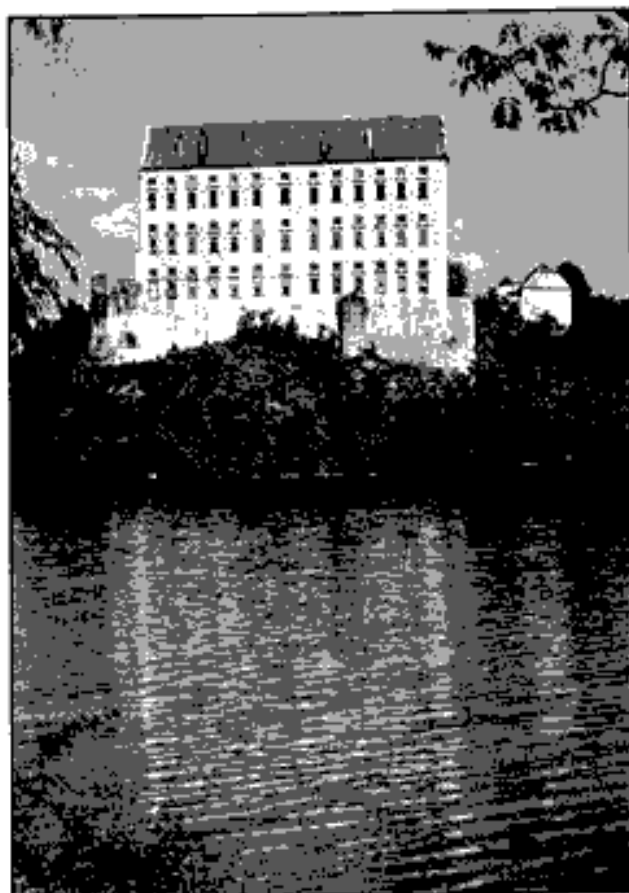
Ani moderní opevnění nezabránilo obsazení hradu olomouckým stavovským vojskem a v roce 1643 Švédy. Švédové na hrad střelili z kostelního návrší a po jeho dobytí jej vydrancovali a podpálili. Tuto černou stránku v historii Plumlova připomínají dodnes dvě dělové koule a soudobá deska s českým nápisem o tádění Švédů, které jsou vsazené do hřbitovní zdi u renesančního kostela Nejsvětější Trojice ze 16. století.

Po třicetileté válce byly na hradě provedeny nejnudnější opravy, aby mohl sloužit vrehnostenské správě. Na provizorně obnoveném sídle začal kníže Karel Eusebius Lichtenštejn podle vlastního návrhu stavět nový zámek. Neméně schválně byl v oblasti architektury jeho syn Jan Adam, který šel tak daleko, že kvůli schodišti na hradě Úsově vyjádřil svou nespokojenost samotnému D. Martinellimu. Spory mezi nimi probíhaly i při jeho působení ve Valticích.

Plumlovský zámek měl mít původně čtyři křídla. Jak se ale ukázalo, zvolený prostor nebyl vhodný na stavbu tak velkého díla, a z původního záměru bylo nakonec realizováno jen torzo - jedno šestipodlažní křídlo. Stojí však zato. Palác je bez střechy vysoký 35 m a svými šesti nadzemními podlažními (tři polopatra) a dvěma podlažními podzemními je naprostým unikátem. Úplný sloupový řád severního průčelí byl navržen podle předlohy architekta Vignoly vydané v Itálii roku 1617. Zámek byl využíván jen zcela výjimečně a nebyl ani vybaven tím nejzákladnějším nábytkem. Zbyla z něj jakási prázdná kašisa. Nepomohla ani kvalitní štuková výzdoba a freskové malby J. Greinera. Jen v přízemí byly zřízeny čtyři pokoje, ve kterých bydleli Lichtenštejnové při svých řídkých a krátkých návštěvách. V mezipatrech se na nějaký čas usídlili úředníci a nejvyšší patro zůstalo nedokončeno.

Když v roce 1801 poškodila zámek vichřice, tehdejší majitel Alois z Lichtenštejna vážně uvažoval o jeho zhoření. Po roce 1850 je Plumlov téměř zapomenut. Jedno podlaží bylo pronajato místnímu okresnímu soudu a bernímu úřadu. Dokonce zde bylo zřízeno malé vězení. Zámek chátral, postupně z něho odpadávaly štukové výzdoby. V rámci pozemkové reformy byl v roce 1931 celý lichtenštejnský majetek zabrán a zámek přešel do vlastnictví Státního pozemkového úřadu, později pod správu Státních vojenských lesů. Naštěstí nebyl ponechán k úplnému zchátrání a v roce 1964 byl staticky zajištěn.

Roku 1995 získala obec Plumlov. Tímto krokem jistě zámek zachránila před definitivním zchátráním, ale městskou pokladnu to málem finančně vysálo. Lokalita byla sice zařazena do programu záchrany architektonického dědictví MK ČR a v rámci toho dostala finanční příspěvek na nové statické zajištění, opravu střechy, bašty a západní zdi, ale to zdaleka nestačí. I když bude dokončeno statické zajištění a oprava

Plumlov - jedině rekonstruované šestipodlažní křídlo zámku

východní zdi a hned se začne s opravou oken, zámek bude i nadále ruinou. Do jeho vnitřních prostor se může jen na vlastní nebezpečí, a to pouze ohlášené návštěvy s průvodcem.

Starosta obce i celá radnice věří, že se jednou plumlovský zámek zaskví ve své zasloužené kráse a obec dělá vše proto, aby tomu bylo tak co nejdříve. Vždyť tato rarita nemá u nás obdoby a je pro svou jedinečnost vyhledávaným místem našich, ale také velmi často i zahraničních turistů. A každá návštěva znamená přínos do obecní pokladny.

Použitá literatura: Pláček, M. 1996: Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku; Menel, V. 1970: Města, hrady a zámky; denní tisk a vlastní materiály. T. Urban

Zapomenuté sídlo Chválenice

Ves Chválenice se rozkládá při důležité komunikaci asi 13 kilometrů od města Plzně na jihovýchod (okr. Plzeň - jih). V základních pracích o vrchnostenských sídlech se o šlechtickém sídle ve Chválenicích nehovoří (Sedláček 1893/1905; Bělohávek 1985; Kolektiv 1998), i když je mnoho důvodů se domnívat, že zde existovalo. Už August Sedláček ve svém Místopisném slovníku historickém (Sedláček 1908, 340 - 341) uvedl Chválenice jako sídlo vládky Semislava, dobrodince benediktýnského kláštera v Kladrubech.

V roce 1275 totiž Přemysl Otakar II. potvrdil kladrubskému klášteru obdarování učiněné "Zemislavem" z Chválenic. Co však bylo klášteru darováno se z dochované listiny nedozvědáme (CDB V/2, 446 - 447). Semislav z Chválenic měl ve Chválenicích nejspíš opevněný dvorec, který však během staletí bez stopy zmizel a v lidské paměti se nedochovala jeho poloha (Bělohávek 1975, 33). Vzhledem ke stykům Semislava z Chválenic s kladrubským klášterem můžeme předpokládat, že ve Chválenicích byl už tehdy kostel, který ovšem dochované prameny zmiňují poprvé až k roku 1352 (Profous 1949, 73). Existoval-li tedy již chválenický kostel, můžeme se opět pokusit alespoň naznačit, že Semislavovo sídlo bylo asi takzvanou kuríí, tedy lehkým obydlím s kostelem v jednom ohrazení

a s přilehlým hospodářstvím, kde hlavním obranným objektem byl kamenný tribunový kostel. Více jistoty v tomto problému by přinesla sama stavba kostela s panskou tribunou se zvláštním vstupem vysoko nad zemí, jak to známe z jiných lokalit, ovšem starý chválenický kostel sv. Martina byl zbořen a na jeho místě postaven podle plánů K. J. Dienzenhofera v letech 1749 - 1753 kostel nový (Štíess 1946).

V průběhu dalších let se majetkové poměry ve Chválenicích výrazně změnily. Chválenice přestaly být samostatným statkem a existence zdejšího sídla, předpokládané kurie, pozbyla smysl. O nové situaci jsme ovšem zpraveni až k roku 1377, z něž se dochoval záznam o výkonu patronátního práva, úzce souvisejícího s pozemkovou držbou. Tehdy patron chválenického kostela Vilém z Pušperka ustanovil zdejším farářem Jindřicha řečeného Kabát (LC III, IV, 72). Na patronátní právo si ovšem činil nárok také Heřman, syn Jaroslava ze Štěnovic, který do Chválenic dosadil jiného faráře (to by mohlo znamenat, že Chválenice předtím nebo z části patřily ke štěnovickému zboží). Rozvinul se složitý spor, do něž se zamíchalo Heřmanovo příbuzenstvo - páni z Homberka, z Čížic a z Kloušova. Vzdali se svých nároků ve prospěch Viléma z Pušperka až roku 1380 (Rožmberský 1996, 8; Sedláček 1905, 87). Mezi tím, k roku 1379, poznáváme, kdo z majetku ve Chválenicích platil daně, tedy majitele Chválenic. Byl to Vilém, platící daň z převážně části chválenických poddanských usedlostí, a také farář, který platil daň ze dvou chalupníků (Emler 1876, 4).

Vilém z Pušperka však nesídlil ve Chválenicích, ale na tvrzi Pokonicích, která stávala v záhybu řeky Úslavy, asi čtyři kilometry od Chválenic. Brzy zemřel a zanechal nezletilou dceru Vračku, na Pokonicích a Chválenicích měla zapsané vdovské věno vdova Ofka, která tu pak vládla do své také brzké smrti. Poručníci nezletilého sirotka pokonického zboží rozprodali (Sedláček 1905, 87). Už roku 1383 vykonával patronátní právo ke chválenickému kostelu nový majitel pokonického zboží, Aleš z Pokonic, pocházející zřejmě z blízkých Nezvěstic (LC III, IV, 157; Sedláček 1905, 87). Jak se zdá, neudržel pokonické zboží v celku a jeho jednotlivé části odprodával. Chválenice patrně koupil bohatý plzeňský měšťan Tomáš Paviánek, který už okolo roku 1387 vlastnil Štěnovice, k nimž (opět?) připojil šest kilometrů vzdálené Chválenice (Rožmberský 1996, 8 - 9).

V roce 1395 byla patronkou chválenického kostela vdova po Tomáši Paviánkovi paní Anna společně s plzeňským rychtářem Jindřichem (LC V, 214). Zdá se, že Tomášovi synové Tůma, Mikuláš a Václav ještě nebyli dospělí (Rožmberský 1996, 9) a vdova Anna a rychtář Jindřich ze Dvora byli jejich poručníky. Chválenice se asi nepodařilo udržet a byly snad prodány Mikulášovi z Chotíkova, synovi plzeňského měšťana Miloslava (Rožmberský 1994), neboť když v letech 1409 - 1410 probíhal spor o již rozprodané pokonické zboží, které drželi čtyři různí kupci, je Mikuláš, držitel Chválenice, nazýván Mikulášem z Chotíkova (Sedláček 1905, 87). Chválenice se tedy opět staly samostatným statkem, ale nevíme, zda tu vůbec Mikuláš sídlil, či zda žil v Plzni. Když Paviánkové či takzvaní Pabiánkové dospěli, rozdělili se o majetek. V Plzni měli domy a mlýny, ve vsi Skvrňanech poddanské dvory, Tůma měl statek Chotíkov severozápadně od Plzně (Rožmberský 1994; ZČMr). Václav nebo Mikuláš měli Štěnovice, k nimž opět neznámo kdy připojili Chválenice (srovnej Rožmberský 1996, 9).

Rodina Pabiánků, nebo alespoň někteří její příslušníci, se posléze zařadila mezi vyznavače Husova učení a patřila k Žižkovým stoupencům za jeho pobytu v Plzni na přelomu let 1419 a 1420. Vdova Anna Pabiánková spájila na plzeňském náměstí svůj majetek a odešla spolu s dcerou či snachou Kateřinou s Žižkou na Táhor (Bělohávek 1975, 35 - 36; Rožmberský 1996, 9; ZČMr). Ostatní příslušníci rodiny se po převratu v Plzni asi uchýlili na své okolní statky. Plzeňští v roce 1421 dobyli jejich tvrz ve Štěnovicích a povraždili tu přes šedesát obránců (Rožmberský 1996, 9). Král Zikmund pak roku 1422 daroval "kacířské" štěnovické zboží nejmenovaného Pabiánko-

va syna plzeňské obce, ale vyjmul z darování vsi Losovou a Chválenice (Sedláček 1914, 168), které nejspíše připojil ke svému komornímu panství kolem hradu Radyně. Už v roce 1425 však Losinou a Chválenice také daroval městu Plzni. "souženému od kacířů" (Sedláček 1914, 174), které je mělo držet až do další panovníkovy vůle (Strnad 1891, 313 - 314).

Plzeňští dosadili do Chválenic nového faráře, horlivého katolíka Blažka z Dobřan, který svůj úřad vykonával až do roku 1434 (Bělohlávek 1975, 37). Dochovával se po něm jeho herbát "Manipufus florum" (ZČMm), Šimon, syn Bláhy řečnického Huha z Chválenic, je dokonce k roku 1433 připomínán jako plzeňský měšťan (Strnad 1891, 358 - 359). Posléze se Pabiankově s Plzeňskými smířili a opět získali do vlastnictví šternovický statek, ale bez Chválenic. Jak dlouho pak náležely Chválenice pod plzeňské panství a kdy a komu byly odprodány není známo.

Až k roku 1487 se setkáváme s Janem Chválenickým z Hodousic (Bělohlávek 1975, 38), na listině Plzeňských z 26 září dané toho roku v Plzni svědčí Jan z Hodousic "a v Chválenicích" (Strnad 1905, 257 - 259). V roce 1492 pak Jan "Chválenický" z Hodousic svědčil v rozepři města Plzně s Mikulášem ze Štáhlav a v Ljpvovicích (Strnad 1905, 297 - 298). Roku 1500 pohnal Jan z Chválenic majitele sousedního panství Vlčejtů Bedřicha z Donína před komorní soud, že Jira a Jan z Chválenic, Bedřichovi "příkázání", užívají Janovy pozemky a nechtějí "vedle jeho lidí trpěti". Udělali cestu přes obec a žalobce požadoval, aby jim žalovaný rozkázal ji zrušit. Podle Dominského však Jira a Jan nebyli jeho poddanými lidmi, jen služebníky příkázanými a lidmi svobodnými. Podle desek zemských se zjistilo, že ves Chválenice i lidé v ní byli dědičným majetkem Jana Chválenického a proto byl proces zrušen, neboť komorní soud se poddanými lidmi nezabýval (AČ XI, 507). Svobodnictví Jana a Jiry tedy nebylo uznáno a jejich patrně vojenská služba u Bedřicha z Donína nejspíše skončila. O Jirovi z Chválenic slyšíme ještě roku 1519 v závěti Jana Provažníka formána, obyvatele města Plzně, jemuž dlužil kopu grošů "za kuon" (Strnad 1905, 681).

Mezi sousedy, pány na Vlčejtě a na Chválenicích, zřejmě nepanovaly dobré vztahy, neboť v následujícím roce 1501 Bedřich z Donína a z Vlčejtů pohnal k soudu Jana Chválenického z Hodousic pro "šlou" a požadoval 50 kop grošů. Jan přiznal, že "šlouel" (lovil, zřejmě na cívech, Doninského pozemcích), ale před "utvrzením prav". Soud jej osvobodil a Jan Chválenický za tři neděle obvinil Doninského ze škod traktátu vynaložených na vedení výše zmíněné přeč a požadoval 10 kop grošů odškodného (AČ XI, 551).

Jan Chválenický z Hodousic byl nejspíše příbuzným plzeňského královského rychtáře Ondráška z Hodousic, který svůj úřad zastával do poloviny 15. století. Příslušníci vladyského rodu z Hodousic, vši nedaleko Nýrska, měli stůl dělený na dvě poloviny a přes ně pruh a vlastnili pozemky v těsném okolí Plzně až do závěru 15. století (Bělohlávek 1954, 53, 55, 74, Sedláček 1925, 126). Jan Chválenický s velkou pravděpodobností sídlil ve Chválenicích, kde si mohl na místě několika ve válkách zpustlých usedlostí vyzdvihnout vrchnostenský dvůr a v něm vystavět svou rezidenci. O Janovi Chválenickém více neslyšíme, zato Anna z Chválenic si roku 1518 koupila dům v městě Plzni a pro případ smrti jej připsala Janovi Snopoušovskému. Zemřela před rokem 1526, neboť tehdy Jan Snopoušovský tento dům prodal (Strnad 1888, 399). Byla snad dcerou Jana Chválenického z Hodousic.

Ves Chválenice pak k roku 1545 nacházíme jako součást statku Hradčisté (u Blovic), poplužní dvůr v Chválenicích není zmiňován (Profous 1949, 73). Mohl být opět rozparcelován mezi poddané. Roku 1609 tu bylo 23 převážně selských usedlostí, fara a kréma (Bělohlávek 1975, 41). Chválenice pak již až do konce patrimoniálního období zůstávaly příslušenstvím okolních dominií (Hradčisté, Nehřívov, Štáhlav).

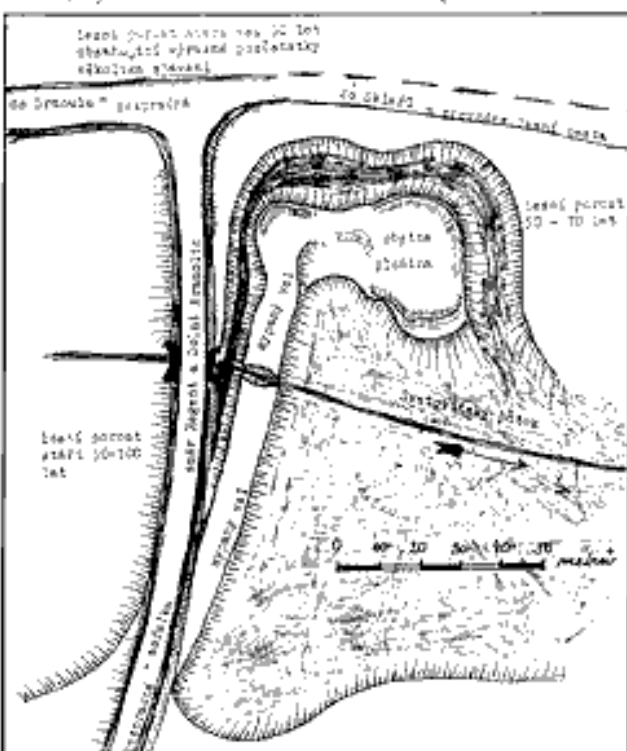
Ve Chválenicích sídlili tedy nejméně Semslav z Chválenic a Jan Chválenický z Hodousic, o podobě jejich sídel si však

můžeme udělat jen dosti nátlavou představu. Je otázkou, zda nedochováni nadzemních reliktů a neexistence přímé zmínky o sídlech v dochovaných písemných pramenech opravňuje k nezařazení Chválenic (a mnoha dalších lokalit) do základních seznamů šlechtických sídel.

Prameny a literatura: AČ - archiv český (edice) XI Praha; Bělohlávek, M. 1954: Městský archiv v Plzni - průvodce po archivu. Plzeň; Bělohlávek, M. 1975: Z minulosti Chválenic. 700 let Chválenic 32 - 77. Praha; Bělohlávek, M. a kolektiv 1985: Hradby, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha, CDB - Codex diplomaticus et epistolarius regni Bohemae (edice) V/2. Emler, J. 1876: Ein Bernregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag; LC - Libri confirmatorum (edice), Pragae; Pragae; Kolektiv 1998: Encyklopedie českých tvrzí I. Praha; Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách II. Praha; Rožmberský, P. 1994: Chotikov (místní středověkých dějin vsi), Chotikov, z historie obce (neustránkováno); Chotikov, Rožmberský, P. 1996: Šternovice hrad, tvrz a zámek. Plzeň; Sedláček, A. 1893, 1905: Hradby, zámky a tvrze Království českého IX, XIII. Praha; Sedláček, A. 1908: Místopisný slovník historický Království českého. Praha; Sedláček, A. (editor) 1914: Zbytky register králův římských a českých z let 1361 - 1480. Praha; Sedláček, A. 1925: Českomoravská heraldika II. Praha; Strnad, J. 1888: Rodný šlechtický v XV. a XVI. století v Plzni usedlé. Památky archeologické XIV, 397 - 402, 447 - 452. Praha; Strnad, J. (editor) 1891, 1905. Listář královského města Plzně I, II. Plzeň; Stüss, B. 1946: Farní kostel ve Chválenicích. Svobodný směr ze 4. 8. Plzeň; ZČMm - Západočeské muzeum v Plzni, odd. Národopisné muzeum, místopisná kartotéka; ZČMe - Západočeské muzeum v Plzni, odd. Národopisné muzeum, rodový archiv. P. Rožmberský

Podivný terénní útvar u Sklářů

Přijíždíme z Mariánských Lázní do Sklářů, nelze si nevšimnout při pravé straně silnice velké bažiny, z níž vyčnívají suché a olámané kmenné stromů. Mezi lesem a bažinou odbočuje ze silnice cesta, která po několika desítkách metrů pokračuje pod železniční trati a pokračuje dál jako pěkná a pevná lesní cesta vedoucí do Drmošilu. Po levé ruce máme stále bažiny, které však zanedlouho končí a zhruba po sto metrech přijdeme k velké sypané hrázi, kdysi zadržující vody Drmošického, nebo jinak Svatojanského potoka. Délka hráze je téměř 90 metrů, výška v maximálním bodu kolem pěti metrů a šířka

u paty kolem patnácti metrů. Je porostlá srubky ve stáří cca 70 - 110 let a koruna hráze včetně jejího západního svahu proti zadržované vodě jsou zpevněny navážkou strusky z bývalé nedaleké vysoké pece ve Sklářích.

Při průzkumu v červenci 1998 autor zjistil po dalších asi 250 metrech od hráze proti proudu potoka další a ještě delší hráz, vlastně mohutný sypaný val, který se na severním konci rozšiřuje a stáčí k východu. čímž tvoří plošinu dnes nepravidelného tvaru, připomínající ovál o rozměrech zhruba 30 x 20 m. Západní, severní a východní stranu plošiny chrání příkop, zvláště na severu a východě dosahující šíře patnácti i více metrů. Je hluboký 3 - 4 m. Na západní straně běží při valu a zužuje se, až její přetne u zraší asfaltová lesní silnička, odbočující od výše popsané cesty k jihu. O něco dále pak silnička přetne i val, který však můžeme na druhé straně silnice v terénu ještě vysledovat. Pokud hráz 250 m po proudu potoka zadržovala vodu ve výši, kterou naznačuje vyplavená, dodnes zřetelná hladinová rýha, pak došlo k zaplavení celého údolí včetně příkopu kolem plošiny i části údolí pokračujícího za valem k západu. Na jihu plošiny příkop nebyl; byla tu chráněna zadržovacími vodami bývalého rybníka. Hloubka vody v příkopu se pohybovala kolem jednoho metru, v rybníku u plošiny o něco více.

Severně od plošiny, v lese nad cestou do Drmoula, jsou stopy po několika zděných objektech. Prý se tu říkalo "Steinhäuser". Podle jiných pramenů se toto jméno týká domků u bývalé vysoké pece asi půl kilometru odtud na sever. Zatím se nepodařilo zjistit, zda plošina nesla nějaké středověké opevněné sídlo, či zda jde jen o zvláštní terénní útvar vzniklý v souvislosti s rybníčním či jiným provozem.

Z. Buchtele

Sbírka

Dr. Ladislav Kurka, člen pražské pobočky KASu, se podělil s redakcí Hlásky o svou radost ze získání pětadvaceti tisícového přínastku do své sbírky Čs. panská sídla. Jde o litografii na motivy hradů Českého ráje, kterou pro tuto příležitost vytvořil grafik Jiří Bouda. Redakce sběrateli gratuluje a předpokládá, že členové klubu, kteří vlastní nějaké obrázky panských sídel navíc, by mohli výjimečnou sbírku pana Kurky (Věkovna 50, 147 00 Praha 4, tel. 02/4728587) ještě rozšířit.

Už jste četli...?

V roce 2000 vydalo nakladatelství LIBRI Praha další knihu věnované architektonickému dědictví. Za povšimnutí mimo jiné stojí Encyklopedie měst v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (D. Josef), Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (kollektiv), Vodní mlýny v Čechách - střední Čechy (J. Klemperer) a **Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech** (J. Úlovec, člen KAS).

A. Noháčtová

U příležitosti odhalení pamětní desky Augustu Sedláčkovi v budově Státního okresního archivu v Rokycanech 28. 4. 2000 vyšla kniha **O prof. A. Sedláčkovi a městském archivu v Rokycanech**, kterou napsal ředitel tohoto archivu Petros Cironis. Kniha o 80 stranách formátu malého kvartu přináší kromě vzpomínek na Sedláčkův pobyt v Rokycanech také úplné dějiny rokycanského archivu, jehož první zachovaný inventář pochází z r. 1675. Velmi zajímavá je např. informace o požáru města r. 1784, kdy městský syndik Jos. Fabián Keller zachraňoval vzácné listiny a knihy městského archivu, zatímco mu úplně šel jeho vlastní dům. Autor knihy dále publikuje korespondenci F. Palackého s městem Rokycany týkající se archivu a popisuje další činnost městských archivářů, naposledy Josefa Hodka, kteří zde pracovali až do příchodu A. Sedláčka. Sedláček zpracovával rokycanský archiv v letech 1920 až 1925 a kniha, kromě popisu jeho práce, přináší také rozsáhlou korespondenci mezi městem a prof. Sedláčkem. Mnohé dopisy

jsou ve fotokopiích. Jsou zde i další fotografie, dokonce i současného kolektivu pracovníků archivu. Celá práce je cenným přínosem k vykreslení obrazu prof. Aug. Sedláčka, známého především jako badatele v české kastelologii. Publikace je k dostání buď přímo v archivu, nebo v prodejně časopisů v Palackého ul. v Rokycanech. Její cena je 30 Kč.

J. Světlík

Na rok 2001 je připravována populární odborná publikace člena KASu Zdeňka Fišery **Hrady a tvrze Mladoboleslavska**. V této knize budou poprvé v úplnosti zachyceny všechny stavby na Mladoboleslavsku, které můžeme označit za hrady či tvrze, a to jak došné existující, tak i dávno zaniklé. Publikace bude vybavena řadou fotografií, nákresem a plánek, všechny stavi budou doplněny seznamem literatury a pramenů, nebude chybět rejstřík. Cena knihy se bude pohybovat pravděpodobně mezi 300 - 400 Kč, přesná kalkulace mimo jiné závisí na počtu výtisků. Případní zájemci ať tedy laskavě sdělí vydavateli (Okresní muzeum Mladá Boleslav, Staroměstské nám. 1 - Hrad, 293 80 Mladá Boleslav, tel/fax: 0326/22542, e-mail: hudek.benes@oku-mb.cz), že knihu (nebo více výtisků) budou chtít odebrat. To může ovlivnit nejen kalkulaci ceny, ale i realizaci celého projektu.

Redakce

Z hradů, zámků a tvrzi

V létě 2000 byla zřícenina hradu **Jenčova** (o. Kladno), cca 10 km severně od Nížboru, dohře přístupná po zrušené turistické cestě. V objektu samotném a jeho nejbližším okolí jsou odstraněny náletové dřeviny, je upraven přístup k oběma částem hradu a zabezpečeny zbytky zdiva horní části - obytné věže. Na dolní části, dvoupřstorovém paláci, vyzývá alespoň tihulka návštěvníky k šetrnému chování. O památku se stará Spolek pro ochranu Jenčova, jemaž touto cestou vyslovují dík za jeho práci.

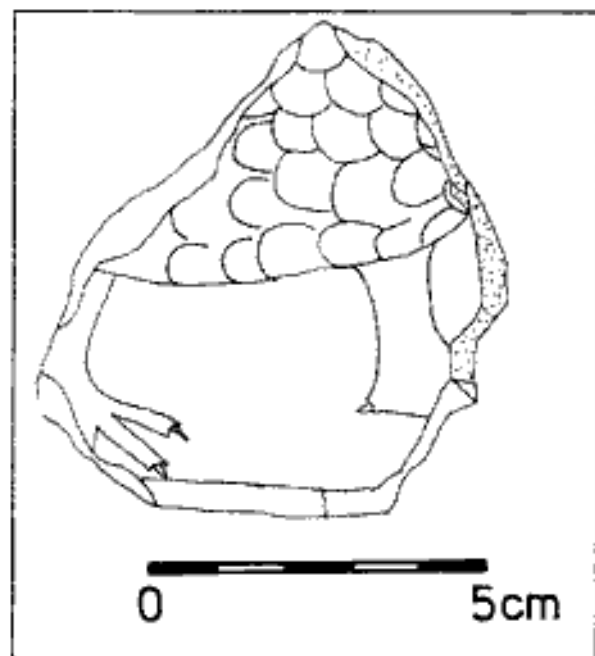
A. Noháčtová

Na **Novém Hradě u Hanušovic** (o. Šumperk) pokračoval v r. 2000 v rámci záchranných prací v oblasti 2. hrany záchranný archeologický výzkum. Samotná 2. brána byla zajištěna vložním trámového překladu, práce pokračují zajišťováním přilehlé hradby. Věž na západním konci hřebene byla upravena na ubytovací základnu hradních pracovníků. Při její podrobné prohlídce lze konstatovat, že k věži na obou stranách již od její výstavby přiléhaly nízké hradební zdi a opevnění dolní ohrady tak patří již do druhé poloviny 14. století a nkoliv do doby po r. 1420, jak se dosud tvrdilo. Také příkop v serpenině před hradem by zaslouhoval bližší prohlídky - může se jednat o zbytek hradního opevnění. Prozatím je zasypáván vytěženým materiálem. Zajímavé zjištění přinesla prohlídka hřebene sroupajícího na východ od hradu. V nevelké vzdálenosti od čela hradu (do 100 m) se tu nacházejí nad sebou dvě plošinky, pod spodní z nich je hřeben přetnut příkopem. Nabízí se lákavá domněnka, že se jedná o zbytky uherského obléhacího opevnění z roku 1471.

Rozlehlý areál panského sídla v **Branně** (o. Šumperk) je nyní ze dvou třetin v soukromém majetku, zbytek patří obci. V současnosti je dokončována oprava vstupního mostu. Přitom byly na městské straně mostu odkryty zbytky tzv. Židovské brány, dochované téměř do výšky 1 m včetně části ostění obou portálů. Na východní straně hrany byla odkryta strážnice. Postupnou rekonstrukcí dlouhodobě zanedbávaného areálu (došlo např. k destrukci jižního úseku opětláčení bergfrítu) by měla být v dolním zámku zřízena ubytovna a restaurace. Na vnitřním nádvoří se pod opadávajícími omítkami arkád rýsuji dvě vrstvy psaníčkového sgrafita, u místnosti východně od schodiště z nádvoří dolního zámku se pod arkádou objevují zbytky žlutě malovaného lemování průchodu (průjezdu). Na existenci průchodu upozorňují i typické klenbové pasy v čelech místností. Na severním průčelí lze sledovat, že od východu

k tomuto průchoodu či průjezdu směřovalo schodiště či perón přistavěné k obvodové stěně. Nynější schodiště z dolního nádvoří pochází až z opravy zámku po požáru v roce 1770.

Hrad **Kaltenštejn** (o. Jeseník) byl v nedávné době postaven zvědavými výkopci, kteří odhalili obě ostění brány do parkánu. Za severním ostěním odhalili ústí otvoru pro závoru. Šířka průjezdu činí 200 cm, což znamená, že do parkánu a horního hradu již nemohly vozy. Ve vnitřním hradu jsou poměrně nově odhaleny i některé části paláce - u jižní paty klenby jižní části paláce lze sledovat bok okenního výklenku, v západním koutě je výkopem odhalena část záklenku vstupu z jižní strany. Zajímavé detaily v sobě ukrývá velká věž, roztržená výbuchem. Zajímá nás dochovaná severozápadní špaleta průchoodu do věže v 1. patře s ostěními portálů. Vzhledem k tomu, že vnitřní prostor věže byl na této úrovni zaklenut kopulí, lze předpokládat, že vstup do horních pater věže byl veden schodištěm v nedochované východní části věže. Věžece zajímavou partií věže je čtvercová šachtička v jihozápadní části interiéru spodního patra, osazená nakoso k lici zdíva. Účel této šachty je prozatím neznámý a její dokumentace a sledování analogii je úkolem pro budoucí podrobné bádání. Při prohlídce hradu lze nasbírat řadu keramických zlomků. Na severozápadním svahu hradního jádra mezi troskami zdíva se podařilo najít mimo jiné zlomek čelní vyhřívací stěny kachle s reliéfem zvířete (gryf?).

Zlomek čelní stěny kachle, nalezený na Kaltenštejně

V jádře hradu **Edelštejna** (o. Jeseník) se v roce 1999 či na jaře r. 2000 objevilo několik menších výkopů. Neznámým hledačem pokladů(?) byly odkryty některé partie hradu - např. část dalšího průběhu zdíva východní bašty.

Oprava fasád zámku v **Zámberku** (o. Ústí n. Orlicí) spěje do finále. V r. 2000 je pod lešením východní fasáda nad údelním Orlicí a k opravě tak zbývá pouze vnější káple. Oprava fasád postupně probíhá od roku 1992, kdy byl zámek restituován rodinou Parishů. Vlastní zámecká hradba stále slouží učňovské škole a jejímu internátu, v hospodářských budovách předzámčí je umístěn provoz vinařských závodů.

Na zámku v **Litomyšli** (o. Svitavy) byla na počátku letní sezóny 2000 otevřena nová expozice, která obsahuje další zámecké interiéry 1. patra. *J. Slavík*

Ve dnech 24. - 25. 8. 2000 jsme navštívili zbytky hradu **Varta** (o. Ústí n. Labem) a našli zde dosti velké recentní narušení, dokonce jakýs igelitový stan v místech bývalého paláce a pod ním vyhloubenou jámu se zanechanou lopatou.

Takových míst je zde několik. Nevím, co se dá proti tomu dělat, ale kdyby náhodou četli tyto řádky zaměstnanci územně příslušné památkové organizace či archeologického pracoviště, bude to snad pro ně důležitá informace. Hrádek, na to že byl vyplněn někdy v husitských válkách, je jinak velmi slušně dochovaný. Našli jsme zde povrchovým sběrem spoustu střepů a jednu šipku z kuše. Některé malované střepy byly identické se zlomky keramiky, které jsme nato shlédli na hradech Sífekové a které byly archeologem zafazeny do 14. století. *M. Dušil*

Informaci z tisku o zpřístupnění zámku **Dětenice** (o. Mladá Boleslav) v minulém čísle Hlásky (i v Kamenném klíči) nelze brát doslovně. V sobotu v půli června 2000, několi bylo zpřístupnění týden před návštěvou zámku telefonicky potvrzeno, bylo ochrankou zámku asi sedmi zájemcům o prohlídku sděleno, že majitel prohlídky zakázal. Velmi mrzela zbytečná dlouhá cesta a nemožnost prohlédnout si velice krásně zrekonstruovaný zámek. Bylo by jistě užitečné zjistit, jak to majitel zámku s prohlídkami pro veřejnost vlastně myslí. *V. Svoboda*

Zbýřoňský zámek (o. Rokycany) již uvolnila armáda ČR, ale zavázala se jej do konce roku 2000 vytápnět. Zámek by měl přejít pod ministerstvo kultury a už v roce 2001 by měl být otevřen pro veřejnost (Plzeňský deník 30. 9. 2000).

Barokní zámek ve **Svojšíně** (o. Tachov) je upravován obcí na turistickou ubytovnu s restaurací. Obec dala vyéřit a odvodnit okolí stavby a do chátrající památky v r. 2000 investovala 735 tisíc Kč, což ovšem stačilo jen na výstavbu nových toalet a na opravy omítek a podlah. Přístavba s bývalými toaletami bude odstraněna. Náklady na celkovou opravu zámku budou činit desítky miliónů korun (Plzeňský deník 15. 11. 2000). *P. Rožmberský*

Týnec (o. Klatovy) - cena zámku byla snížena na 5 mil. Kč, které splácí nový majitel, pražský starožitník, který zámek koupil od dosavadního majitele, společnosti Vakam (Právo 13. 10. 2000).

Skalná (o. Cheb) - na podzim 1999 koupil zdejší hrad Vildštejn místní podnikatel Miroslav Pumr, jenž zahájil objekt začíná opravovat (Chebský deník 10. 8. 2000).

J. Brtek

Zprávy z klubu

Rada

Kontaktní adresa: KAS, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň.

Rada Klubu Augusta Sedláčka s partnery
(Památkový ústav středních Čech v Praze, Ústav dějin architektury Fakulty architektury ČVUT, Západočeské muzeum v Plzni a Západočeská univerzita v Plzni)
za finančního přispění města Plzně

pořádá ve dnech 6. - 8. dubna 2001
na zámku v Nečtinech

konferenci DĚJINY STAVEB 2001

Přípravný výbor konferencí:
Jan Anderle, Martin Ebel, Tomáš Karel, Petr Macek,
Karel Nováček, Vladislav Razim, Jiří Škabrada,
Petr Mikola - tajemník.

Po zkušenostech z loňského "nulového" ročníku konference zajišťuje organizační zabezpečení konference Hospodářská akademie Cheb (kontaktní adresa: Hospodářská akademie Cheb, pracoviště Plzeň, Nerudova 10, 301 26 Plzeň, tel.: 0602 / 614109)

Odborné dotazy směřujte na tajemníka konference: Ing. Petr Míkota, U Bachmače 10, 326 00 Plzeň (tel. 019/77 21 291, e-mail: dejiny.staveb@seznam.cz).

Pracovní setkání odborných pracovníků i amatérů zabývajících se stavebně historickými průzkumy staveb se uskuteční v podobném duchu, jako konference Dějiny staveb 2000 (referáty cca 10 minut).

Závazné přihlášky budou rozeslány počátkem roku 2001 (případně je možné si přihlášky vyžádat u tajemníka konference). Bude možné využít autobusovou dopravu v pátek v 8 hod. z Plzně od Hlavního nádraží do Nečtin a v sobotu v 18 hod. z Nečtin do Plzně. Třetí konferenční den je pro zájemce připraven autobusový zájezd (exkurze) po památkách regionu (především Plasy, Hubenov, Lednice, Kacčov, Svinná - Plzeň). Přihlásit se je možné do poloviny února na adrese Hospodářská akademie Cheb (viz výše).

Aktivní účastníci zašlou nejpozději do 15. 3. tajemníkovi konference anotace svých referátů a grafické materiály, které umožní posluchačům orientovat se během referátu. Namnožené teze budou předány účastníkům při prezenci.

Konferenční poplatek (vložené) činí 500 Kč pro účastníky vyslané na konferenci organizacemi, ostatní zaplatí 250 Kč. Navíc uhradí všichni ubytování (120 Kč za noc) a účastníci zájezdu uhradí ještě 100 Kč (členům KASu bude zájezd dotován). Konferenční poplatek nezahrnuje budoucí sborník ani stravování, které si účastníci mohou objednat v místě konání konference při prezenci.

Redakce Hlášky sděluje autorům, jejichž příspěvky se do tohoto čísla "nevešly", že budou uveřejněny v nejbližším možném termínu.

Pobočka Plzeň

Kontaktní adresa: KAS pobočka Plzeň, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň.

Gratulujeme panu **Vladimíru Langovi**, který jako již druhý člen plzeňské pobočky (po Veronice Machové) zvítězil v soutěži O poklad Anežky České.

Podzimní vycházka přišlo počasí a 22 účastníků obhlédlo pod vedením V. Chmelítě nejprve radčický Zámeček, potom starobylou bránu dvora čp. 12 v Radčicích, na níž upozornil J. Anderle, a dále opravenou kapli v Dolním kyjovském lese, která byla přistavěna ke starému památnému stromu, jenž však po zásahu bleskem padl. V Horním kyjovském lese jsme porovnali fotografie polychromovaného reliéfu sv. Jiří (před restaurací) zachycující také pustnoucí hrad Kyjov se skutečností a pokračovali do Malesic. Zde účastníci obhlédli kostel, z jehož věže opadáva omítka se sgrafity, a seznámili se se správcem malesického zámku, dnes vysokoškolské koleje, který umožnil nahlédnout především do oválného sálu. Potom bylo nutné rychle se přesunout do Klmic, kde nás ve 12 hodin očekával lobkovický správce pan Bárta. Prohlédli jsme si klmický zámek od sklepů po půdu, pokochali se starobylým hodinovým strojem a rozhledem ze zámecké věže. Všechny zarazilo uložení pískovcových soch na nártovi pod překrytým krytem, na němž ovšem chybí lepenka, takže sochy se mění na písek. Byla též umožněna prohlídka kostelíka "Horničky" s lobkovickou hrobkou nad Klmicemi (za zajištění prohlídek děkujeme M. Blažkovi). Po přesunu do Vochova, kde byl účastníky prohlédnut starodávný spýchárek se skrývá na penize

a rezný kachel s reliéfem nalezený v obytné části čp. 8 (bývalé vladčské sídlo), byla vycházka ukončena posezením před místní pivnicí, kde bylo možné ještě si užít odpolední slunečné pohody.

15. října uzavřeli na plzeňské radnici za hojně účasti členů pobočky sňatek dva její členové, **pan Milan Novobilský a slečna Hana Slavíková**. Svatba byla laděna ve stylu 30. let a byl to již druhý sňatek uzavřený mezi členy pobočky. Pobočka věnovala novomanželům dort ve tvaru hradni zříceniny a redakce jim za všechny ostatní přeje hodně pohody a štěstí.

Před zahájením podzimní členské schůze pobočky vstoupilo 41 členů a hostů z řad veřejnosti první část přednášky ing. Fritze o křídáckých hradech v severním Polsku. Na vlastní schůzi zůstalo 20 členů pobočky, kteří potvrdili ve funkcích stávající výbor a oficiálně přijali 11 nových členů. Předseda Rady ing. Anderle vystoupil s apelem na členy klubu, aby zvýšili svou badatelskou aktivitu, byli lrdi na členství v KASu a třeba nevhodně volenými slovy nepoškozovali jeho pověst. Pozval také přítomné na připravovanou konferenci Dějiny staveb 2001 do Nečtin. Nastíněna byla též činnost pobočky v příštím roce: počítá se s konáním tradičních akcí, pouze jarní zájezdová činnost bude bohatší. Pro pokročilý čas se další program schůze avizovaný v minulém Hlášce nerealizoval.

7. listopadu v rámci akcí pro veřejnost organizovaných Archivem města Plzně se ve sklepení plzeňské radnice konala přednáška **Šestnáct let Klubu Augusta Sedláčka v Plzni**, kterou pronesl za značné účasti členů plzeňské pobočky KASu ing. Jan Anderle.

Na pravidelných klubových schůzkách každou první středu v měsíci od 16 hod. v salónku restaurace U námořníka (v patře) dokončil v říjnu P. Rožmberský povídky o zaniklých středověkých vesnicích, v listopadu přednášel J. Vláda o problematice raně středověkých dvorců a v prosinci proslavil ing. P. Nožička přednášku pod názvem "Nevěte vlastním očím!" (o zamělování kastelologických objektů). Každou třetí středu v měsíci se konají U námořníka tzv. "mezischůzky" s přátelským posezením a diskusí - v listopadu se např. diskutovalo o podnětech k přechodu pravěkého člověka na zemědělskou výrobu a o smyslu pravěkých "Venuší".

K již ohlášeným jarním zájezdům: **Zájezd pro zájemce o hrady, zámky, historie i malebnou přírodu do údolí řeky Kampu v Rakousku** se koná 12. a 13. května 2001, odjezd od Pekla v 5 hod. ráno, návrat do 23 hodiny. Uvedená cena se kvůli růstu cen pohonných hmot zvýšila na 2350 Kč. Zájemci se mohou přihlásit na adrese CK Prima Via s.r.o., Helena Matějková, Žitčická 39, 323 32 Plzeň (tel./fax 019/535886), kde obdrží i další informace.

Zájezd plzeňské pobočky po hradech v širším okolí Prahy se koná 9. - 10. června 2001, odjezd z parkoviště z býv. Nádražní třídy u Hlavního nádraží v sobotu 9. 6. v 7,45 hod. Závaznou zálohu (300 Kč dospělý, 100 Kč dítě do 15 let) vybírá na schůzkách pobočky ing. Čihák, s nímž je možné navázat kontakt též na tel. 019/7035025 (práce) či 019/7537180 (domů). Pozvěte na zájezd své příbuzné a známé, ať se autobus naplní, což cenu zájezdu sníží. Ubytování v internátu bude stát cca 100 Kč. Nebude-li do 10. března (uzávěrka Hlášky) naplněna kapacita autobusu alespoň z poloviny, bude zájezd v příští Hlášce odvolán.

Informace od dalších poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Uzávěrka dalšího čísla: 10. 3. 2001 (vyjde v první dubnové dekádě 2001).

HLÁSKA, zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. ISSN 1212-4974. Cena 20 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto číslo vyšlo v 1. lednové dekádě 2000. Šéfredaktor Petr Rožmberský, technický redaktor ing. Petr Míkota. Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Kopeckého sady 2, 301 36 Plzeň. E-mail - hrady@post.cz

Vydává Klub Augusta Sedláčka za příspění Magistrátu města Plzně. Registrováno pod značkou OK. ÚmP 23/1991. 350 výtisků.